

Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická
Katedra Filozofie

Je dobrá smrt součástí dobrého života?

Markéta Kolínová

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta Kolínová**
Osobní číslo: **H10322**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Filozofie**
Název tématu: **Je dobrá smrt součástí dobrého života?**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V této práci se budu zabývat problémem eutanázie, konkrétně otázkou, jestli dobrá smrt je součástí dobrého života. Pokusím se porovnat argumenty v literatuře a zjistit, zda je život jakýmsi dobrem, jestli může být smrt za jistých okolností větším dobrem a jak jejich poměrování ovlivňuje rozhodnutí k eutanazii a proč lidé, pro které by se zdála smrt lepší, na životě lpí, a naopak. V práci budu vycházet jednak z klasických anglosaských textů týkajících se eutanázie, jednak z aktuální diskuse problému ve Filosofickém časopise.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FOOT, Philippa. "Euthanasia". *Philosophy & Public Affairs*. Vol. 6, No. 2., 1977, pp. 85-112.

ŠPINKOVÁ M., ŠPINKA Š. *Euthanasie Víme, o čem mluvíme?* Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006.

VLASÁKOVÁ, Marta. "Za etiku korektní". *Filosofický časopis*. 2011/3, roč. 59., str. 427-441.

NAGEL, Thomas., "Death", in Nagel T., *Mortal Questions*, in Cambridge: Cambridge University Press, 1979.

HŘÍBEK, Tomáš. "Za etiku bez teologie" 2010., roč. 58, č. 5, s. 729-749.

VÁCHA, Marek. "Je vůbec ještě možná etika v "postetickém" světě?". *Filosofický časopis* 2010, roč. 58, č. 2, s. 273-279.

JIRSA, Jakub. "Problémy s asistovanou sebevraždou". *Filosofický časopis* 2011, roč. 59, č. 4, s. 579-590.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Kamila Pacovská
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **21. května 2012**

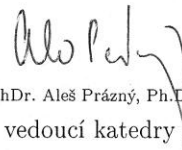
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. června 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Aleš Prázný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a zejména s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. března 2013

Markéta Kolínová

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. Kamile Pacovské, za podporu, ochotu a cenné rady při tvorbě této práce. Za neustálou podporu děkuji také své rodině.

Abstrakt:

Tato bakalářská práce si klade otázku, zda dobrá smrt („eutanazie“) může být dobrem v lidském životě. V první části práce se věnuji zkoumání pojmu života jako nějakého dobra a to především na základě článku Philippy Footové. Footová dopodrobna analyzuje pojem eutanazie, který má znamenat dobrou smrt, tj. smrt, která je pro člověka jakýmsi prospěchem, a nikoli újmou. Nejprve vysvětluji definici eutanazie a následně srovnávám argumenty stanovující, jestli je život sám o sobě nějaké dobro, či nikoliv. Věnuji se problému, zda je nutné za určitých okolností žádat o eutanazii, protože už pro člověka život dobrý není. V druhé části práce se zabývám oprávněností eutanazie a otázkou, zda by eutanazie měla být legalizována. V současnosti se o legalizaci eutanazie vedou spory, protože tento akt způsobuje člověku absolutní újmu. Autoři jako Munzarová a Jirsa poukazují na způsoby, jak by mohla být legalizovaná eutanazie zneužita, zatímco Footová navrhuje řešení, jak lze jejímu zneužití předejít.

Klíčová slova: eutanazie, dobro, smrt, Philippa Footová

Abstract:

This bachelor thesis gives the question, whether could be good death („euthanasia“) a good in human life. In the first part of my thesis I focus on the concept of life as good based on the article of Philippa Foot. Foot closely analyzes the concept of euthanasia, which is supposed to mean good death, that means death, which is benefit for a person, not a harm. I explain the definition of the euthanasia and then I compare the arguments whether the life in its entirety is good or only some part of life is good. I focus on the problem, if it is necessary to request the euthanasia in some phase of the life because it is no longer good from the person's point of view. In the second part I focus on acceptability of euthanasia. There is a question, whether it should be legalised. There are conflicts concerning legalisation of euthanasia nowadays, because this act causes total harm to a person. Authors as Munzarová and Jirsa show the ways how would be legalised euthanasia abused, while Foot suggests the solution, how to prevent the abuse.

Key words: euthanasia, good, death, Philippa Foot

OBSAH

OBSAH.....	6
Úvod.....	8
I. část – O eutanazii jako zlu nebo dobru.....	9
1. Definice pojmu eutanazie	9
2. Druhy eutanazie	12
3. Je život jakési dobro?.....	14
4. Jaká je souvislost mezi životem a dobrem u rostlin a zvířat na rozdíl od lidí?	18
5. Jak ovlivňuje utrpení rozhodnutí se pro eutanazii	23
II. část – O oprávněnosti eutanazie	27
6. Spravedlnost a dobrotivost (benevolence) v dobrovolné eutanazii	28
7. O újmě.....	35
8. Vztah práva na život a dobrovolné či nedobrovolné eutanazie	37
9. Praktiky spojené s eutanazií a její potencionální zneužití	40
Závěr	43
Zdroje.....	46

Úvod

V mé bakalářské práci se budu zabývat otázkou, zda je dobrá smrt součástí dobrého života. Dnes si pod slovem „eutanazie“ sotva kdo představí dobrou a krásnou smrt, což byl původní význam toho slova. Eutanazie má řecký původ ve slově „*euthanasia*“, „eu“ v řečtině znamená dobrý. Eutanazie má být v dnešním pojetí dobrem pro toho, kdo chce z vlastní iniciativy zemřít, třeba proto, že trpí bolestí, nebo je duševně nemocný. Eutanazie je také alternativou pro někoho, v jehož životě převáží to špatné nad dobrým. V této práci se pokusím přiblížit problému, jestli alespoň vzdáleně pojem eutanazie splňuje význam dobré smrti a proč už ho nesplňuje zcela. Položím si otázku, co vlastně dobrá smrt znamená dnes a kdo by na ní měl mít nárok. Abych toto mohla zodpovědět, musím nejdříve objasnit, co je to dobrý život a jak souvisí s dobrou smrtí.

Tuto otázku rozpracovává do detailů Philippa Footová ve svém článku *Euthanasia*, který jsem si zvolila jako hlavní zdroj. Dále budu vycházet ze současné diskuse o problému eutanazie v našem prostředí. Zvolila jsem si několik dalších článků, a to od Hříbka, Munzarové, Vlasákové, Goldmana, a dále publikaci „*Euthanasie: Víme, o čem mluvíme?*“ od manželů Špinkových. Někteří autoři zastávají postoj, který dává jasně najevo, že jsou proti legalizaci eutanazie, a to například Munzarová a někteří autoři jsou spíše pro, a to Footová a Hříbek.

Práce je rozdělena na dvě části a má celkem 9 kapitol. V první části (1. - 5. kapitola) se budu zabývat otázkou, jestli smrt může být nějaké dobro. U eutanazie má být smrt dobro, pro toho, kdo zemře, což je zásadní. Footová uvádí, že smrt dobrem být může, ale ne vždy. V druhé části se budu již zabývat otázkou, proč by podle některých autorů měla být eutanazie legalizována a proč ne. Legalizace eutanazie sebou nese spoustu potencionálních rizik, ale zároveň Footová tvrdí, že je špatné nechat trpět někoho, kdo trpí a život vnímá jako zlo, takže eutanazie je pro něj východiskem. O legalizaci eutanazie se vedou rozpory v široké veřejnosti a já se pokusím ukázat proč, a zda by v některých případech opravdu měla být povolena.

I. část – O eutanazii jako zlu nebo dobru

1. Definice pojmu eutanazie

Aby bylo zřejmé, proč se budu zabývat pojmem eutanazie, objasním jeho původ, a pokusím se vystihnout původní význam tohoto slova. Pojem eutanazie podle manželů Špinkových má řecký původ ve slově „*euthanasia*“, které znamená dobrou, případně krásnou smrt. Dnes se eutanazií především rozumí: „(...) lékařské jednání, které vede k navození či uspíšení smrti druhého člověka“.¹ K žádostem o eutanazii může docházet s cílem ukončení utrpení. Dále může docházet k uvažování o eutanazii z mnoha jiných důvodů. Někdy má myšlenka eutanazie základ ve fyzickém stavu člověka. U nemocného člověka, kterému se stav jen zhoršuje, má jeho fyzický stav dopady na duševní stránku. Ze života už nemá radost, a není to krátkodobá záležitost.

Proti tomu Footová tvrdí v článku *Euthanasia*, že nestačí dávat slovu eutanazie význam, který se objevuje jako slovníková definice, že eutanazie znamená „klidnou a snadnou smrt“; nebo že znamená „způsob jejího dosažení“ či „čin přivození klidné a snadné smrti.“ Podle ní nám slovníková definice nedává dostačující definici toho slova, tak jak je obvykle chápáno, protože vystihuje jen způsob smrti a ne samotnou smrt jako dobro pro toho, kdo zemře.² Footová i Špinkovi se shodují, že eutanazie znamená více než jen klidnou a snadnou smrt, způsoby jejího dosažení, či přivození této smrti. Oba autoři říkají, že došlo k rozkolu s řeckým původem tohoto slova. Footová navíc tvrdí, že Hitler ve svém programu *eutanazie* zneužil dvojsmyslnost tohoto slova, a to tak, že ačkoliv oběti tohoto programu měli poměrně klidný a snadný způsob smrti, nedala se považovat za dobrou nebo dokonce prospěšnou událost pro toho, kdo zemře.

Munzarová uvádí, že v programu eutanazie vyhlášeného Hitlerem se jednalo o procesy v letech 1939 – 1941, kdy němečtí lékaři vraždili německé občany - postižené děti a dospělé, převážně psychiatrické pacienty, jejichž život ohodnotili jako nehodný žití. Mezi tímto masovým vražděním a holocaustem byla přímá souvislost,

---

1 ŠPINKOVÁ M., ŠPINKA Š. *Euthanasie Víme, o čem mluvíme?*. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006, str. 11.

2 FOOT, Philippa. *Euthanasia. Philosophy & Public Affairs. Vol. 6, No. 2. Winter, 1977, pp. 85-112, str. 87.*

a to jak po stránce teoretické (medicinalizace antisemitismu), tak i po stránce praktické. Postižení lidé byli prvními oběťmi masového zabíjení (a to i plynem), jejichž mrtvá těla byla spalována v německých krematoriích. Místa, kde se tyto masakry odehrávaly, se nazývala „centra eutanazie“. Úmyslem této akce byla eugenika na rozdíl od současnosti, kde se podle Munzarové jedná spíše o ne-osoby, které tak nazývá pro jejich stav v nevědomí a postižení, a postoj k nim.

Lékaři v této kapitole dějin sehráli velmi důležitou, avšak negativní roli. Sami připravili zákon o nucené sterilizaci postižených lidí, což mělo za cíl omezení jejich reprodukce či přímo fyzickou likvidaci. Po nástupu Hitlera k moci byl tento zákon přijat. Úloha lékařů v té době byla naprosto odlišná od dnešní úlohy. V koncentračních táborech rozdělovali lidi na ty, kteří byli schopní práce, a na ostatní, které rovnou posílali do plynu. Případně na lidech prováděli pokusy a další zvěrstva jako mučení a někdy následovala i smrt.³ Munzarová na tuto skutečnost poukazuje právě v rámci lékařské etiky, kde je taková úloha lékařů morálně nepřijatelná. Má obavu z opakování chyb z minulosti, ačkoliv by se takové konání mohlo od toho v minulosti částečně lišit. Na začátku akce eutanazie se jednalo o odklon od důrazu na základní postoj lékařů, kteří postupně přijímali názor, že existuje život nehodný žití. Tento postoj se zpočátku týkal jen těžce a chronicky nemocných, postupně ale do této kategorie začali spadat i lidé neproduktivní, ideologicky nežádoucí, rasově nežádoucí a nakonec všichni ne-Němci. Lékař nemá být „anděl smrti“, nýbrž andělem strážným, který v zásadě nepomáhá usmrtit.⁴

Footová nepovažuje eutanazii za něco, co by nemělo být legalizováno, jen je třeba ošetřit tyto akty, aby nemohly být zneužity. Proto zdůrazňuje, že je třeba považovat za eutanazii akt, který pro subjekt nebude zlem, ale měl by být dobrem, protože u činu, který pouze není zlem, je nemožné určit, jestli bylo motivem člověku pomoci. Když někdo požádá o eutanazii a je těžce nemocný, většinou může mít i narušenou psychiku a zvláště, když mu třeba dá okolí, jeho rodina opatrně najevo, že pro ně je přítěží. Potom rozhodně nebylo ve vůli rodiny a následně lékaře člověku pomoci, nýbrž protože je třeba nákladné a složité se o něj starat, tak si přejí pacientovu smrt. Je důležité určit, pro koho v dané situaci jednáme. Jestli je motivací lékaře k eutanazii nějaký prospěch, nebo tento akt je vykonán pouze pro dobro pacienta.

---

3 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazii“, Filosofický časopis, 2012/3, roč. 60., str. 412.

4 Tamtéž, str. 412.

Footová se Špinkovými se shoduje na tom, že eutanazií je nutné myslet přivození nebo jiné rozhodnutí pro smrt pro dobro toho, kdo zemře. To dobro je určeno tím, jaký prospěch plyne z aktu eutanazie pro toho, kdo umírá. Pro vykonávajícího z aktu eutanazie plyne stejná zodpovědnost i v případě nevědomosti o stádiu nemoci pacienta. Podle Footové by akt eutanazie neměl být vykonán jen proto, že si vykonávající myslí, že je to pro toho, kdo umírá, dobré.⁵ Ani tím dobrem pro toho, kdo zemře, nemyslíme, že by ho lékař chtěl eutanazií osvobodit od zla, které by v člověku bylo. Podle Footové zlo v životě člověka není dostatečnou podmínkou k vykonání eutanazie, protože ve většině lidských životů se nějaký druh zla vyskytuje (třeba žal nebo smutek), a neznamená to, že by pro takové lidi byla smrt požehnáním.

Munzarová je toho názoru, že definice eutanazie je více a v každé společnosti na ní je nahlíženo z jiného pohledu. Například definice Světové lékařské asociace se liší od definice eutanazie v nizozemských zákonech. Rozdíl v postoji je tu markantní. Světová lékařská asociace definuje eutanazii jako „čin směřující k promyšlenému ukončení života pacienta, byť i na pacientovu vlastní žádost nebo na žádost příbuzných“.⁶ Tato organizace má za to, že takové konání je neetické a nabádá lékaře, aby takto nejednali, a proto odsuzuje eutanazii i asistenci lékařů při suicidii (dobrovolném ukončení života). Nesouhlasí s tím, protože takový krok je v konfliktu se základními etickými principy lékařské praxe. Avšak nizozemské zákony říkají o eutanazii, že se jedná o úmyslné ukončení života člověka na jeho vlastní žádost někým jiným než člověkem samotným, tj. lékařem.⁷ Dle této definice je eutanazie čin a nezahrnuje tedy ustoupení od aktivity, například ukončení léčby. Je vyžadována ze strany nemocného a nezahrnuje zabíjení lidí v bezvědomí. A jedná se o záměrné ukončení života, tzn. jednající jej zamýšlí.⁸

Nebudu se dále zabývat eutanazií tak, jak je brána v současnosti, a to jako lékařské jednání, které vede k navození či uspíšení smrti druhého člověka, nýbrž se budu snažit držet původního významu, a to smrti pro dobro pacienta. Od definice pojmu eutanazie se přesouvám k nastínění druhů eutanazie. První rozdělení, a to dobrovolná a nedobrovolná eutanazie, se liší v tom, kdo rozhoduje o pacientově

---

5 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 88.

6 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazií“, Filosofický časopis, 2012/3, roč. 60, str. 404.

7 Tamtéž, str. 404.

8 Tamtéž, str. 404.

smrti. Dále pak pasivní a aktivní eutanazie, jak už název napovídá, se liší tím, zda se jedná o aktivní konání či smrt jako důsledek nekonání.

2. Druhy eutanazie

Nyní nastíním rozlišení druhů eutanazie a to otázku, kdy má člověk život ve vlastních rukou, nikoli v rukou lékaře, či jiné osoby. Poukazuji na to právě proto, že smrt může být dobrem pouze při určitém druhu eutanazie. Toto rozlišení se nejlépe ukáže na vysvětlení dobrovolné a nedobrovolné eutanazie. V dobrovolné eutanazii osoba může zažádat o svoji smrt a to z vlastní vůle. V této situaci figuruje právě pacient, který žádá o smrt, a také lékař nebo pověřená osoba, která zákrok provede, nikoliv pak rodina a další lidé, kteří by snad měli ovlivnit pacientovo rozhodnutí. Jak se posuzuje uskutečnění nebo neuskutečnění dobrovolné eutanazie, to už je otázka, kterou se zde nebudu zabývat. Zato o nedobrovolné eutanazii osoba sama za sebe rozhodnout nemůže, osoba sama je k rozhodnutí, jak nakládat se svým životem, nekompetentní. V tomto případě za pacienta rozhodne buď lékař, nebo rodina, která se domnívá, že jeho život už není hoden toho, aby byl žit.⁹ Neznamená to nutně, že je pro něj smrt zlo, ale není možné to u takového pacienta určit.

Dále se budu věnovat rozdílu mezi aktivní a pasivní eutanazií. Slovo aktivní napovídá, že dotyčná osoba napomůže aktivním jednáním tomu, kdo chce zemřít. Člověk, který o smrt žádá, se sám na přivození své smrti neúčastní, pouze si smrt přeje (smrt kvůli němu samému, nikoliv někomu jinému), ale vykoná jí někdo jiný (lékař). Aktivní eutanazie má uspišit či navodit smrt aktivním jednáním. Pasivní eutanazie je zanechání jednání, tedy nechání člověka zemřít, nebo chcete-li dovození mu zemřít, bez aktivního zásahu lékaře. Lékař zanechá léčby, takže pro pacienta to znamená, že lékař nepodpořil prodloužení jeho života. Osoba může být pod lékařským dohledem, ale stav, který se zhoršuje, není nijak léčen, ani prodlužován. Ovšem to neznamená, že má pasivní eutanazie, nejednání, mírnější dopady. Naopak by lékař měl za smrt člověka nést stejnou odpovědnost, jako za uspišení smrti aktivním jednáním.¹⁰

---

9 ŠPINKOVÁ M., ŠPINKA Š. *Euthanasie Víme, o čem mluvíme?*. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006, str. 12.

10 Tamtéž, str. 13.

Na tom, že aktivní a pasivní eutanazie má stejné dopady, se Špinka shoduje s H. S. Goldmanem. Goldman tvrdí, že mnoho lidí věří, že zabít člověka je horší, než nechat ho zemřít. Ale dodává, že svou váhou si je takové konání rovno. Uvádí to na příkladu jedné situace, podle které se ukazuje, že takové jednání má dle společenského kodexu jinou povahu. Například určitě je horší zapálit něčí dům, než pouze špatně uhasit oheň, který se vznítil samovolně. Avšak výsledkem takového jednání je vždy shořelý dům, záleží zde hlavně na úmyslu. V druhém případě měl dotyčný dobrý úmysl, a to uhasit dům, i když se mu to nepodařilo.¹¹

Podle Goldmana je to s eutanazií podobné. Goldman se věnuje rozdílu mezi slovy prospět někomu a nechat člověka, aby se mu stalo něco dobrého. Uvádí to opět na příkladu z praxe. Když někdo zachrání člověka bušením do zad od smrti udušením, nemá to stejnou váhu, jako když někdo nechá někoho, aby poskytl pomoc člověku, který se dusí. Závažnější je podle Goldmana čin, než zanechání jednání. Avšak nemusí to tak být vždy, odkazuje se na výjimky. Goldman tedy tvrdí, že nemůžeme tedy vždy říct, že zabití je horší, než nechat někoho zemřít.¹²

Z části se tím Goldman shoduje s Footovou, která ale říká, že zabití a ponechání někoho, aby zemřel, má stejnou váhu v posuzování trestní zodpovědnosti. Lékař, který provede eutanazii, ať už aktivní nebo pasivní, by tedy podle ní měl nést stejnou míru zodpovědnosti.

Goldman ve své úvaze vyjadřuje i obavu ze zneužití, a to v tom smyslu, že pokud by pracovní směrnice dovolovala lékařům některé pacienty zabít, spíše než je nechat zemřít tím, že pochybí v léčbě, může to vést k zneužití ze strany lékařů. Na závěr dodává, že stejně není možné povolit pasivní eutanazii bez přijetí aktivní eutanazie. Goldman tak argumentuje přímo proti Footové. Zároveň jeho tvrzení kontrastují se Špinkou, který je toho názoru, že jednání i nejednání je nutno posuzovat se stejnými následky.

Mimo těchto druhů eutanazie rozlišujeme podle Munzarové ještě asistovanou sebevraždu. Výsledkem konání je opět smrt pacienta, ale pacient si lék podá sám

---

11 GOLDMAN, „Holly Smith. Killing, Letting die, and Euthanasia. Analysis.“ Vol. 40, No. 4 October, 1980, p. 224.

12 Tamtéž, p. 224.

za asistence lékaře. Lékař pacientovi patřičné „léky“ opatří.¹³ Asistovaná sebevražda neposkytuje tolik možností pro zneužití, protože pacient se zabije sám. Samozřejmě se zde může projevit předchozí tlak rodiny, aby pacient cítil nutkání život ukončit, aby se cítil osamělý a zároveň jako přítěž pro společnost. Munzarová na základě sledování vývoje eutanazie praktikované v Holandsku uvádí, že mnoho žádostí o eutanazii se děje právě z psychických důvodů. Stejně to může být i u asistované sebevraždy.

V této kapitole jsem rozlišila druhy eutanazie. V dalších částech této práce se budu odkazovat i na toto rozlišování, abych vyjasnila problémy ohledně oprávněnosti eutanazie. Objevují se i příspěvky od autorů, kteří naznačují, že pokud by měla být legalizována aktivní eutanazie, pak je nutno legalizovat i eutanazii pasivní. Munzarová kritizuje eutanazii jako takovou bez rozlišení.

3. Je život jakési dobro?

Po tom, co jsem se věnovala definici eutanazie a rozlišení mezi druhy eutanazie se přesouvám k hlavnímu bodu, a to jestli život je vůbec nějaké dobro. Pokud by se život dal počítat jako dobro, potom i smrt by měla být pro člověka dobrá, měla by to být eutanazie v původním slova smyslu, dobro pro toho, kdo o ní žádá. Celé rozhodování o eutanazii začíná v okamžiku, kdy člověk uzná, že už pro něj není život dobrem a stane se pro něj zlem. V této kapitole se tedy budu snažit dokázat, že život je dobrem a rozvedu, kdy se může stát pro člověka zlem.

Ústřední otázkou v diskusi o eutanazii je právě to, zda je vůbec vhodné nazývat eutanazií dobrou smrtí, a co tato dobrá smrt obnáší. Od toho se pak odvíjí téma legalizace eutanazie, protože kdyby to měl být zákrok, který někomu pomůže, proč by neměl být legální. Abychom si ujasnili první část otázky, je třeba podle Footové rozvést, zda je život nějaké dobro a proč tomu tak být nemusí.¹⁴ To, jestli je život dobro, ovlivňuje rozhodnutí o eutanazii nejvíce, protože člověk, který považuje svůj život za dobrý, ho nechce ukončit, ať už jakýmkoliv způsobem. Druhou částí otázky se budu blíže zabývat v další části práce.

Podle Footové záleží otázka, jestli je život dobrem či ne, na mnoha faktorech.

---

13 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazii“, Filosofický časopis, 2012/3, roč. 60, str. 405.

14 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 88

Za normálních okolností platí, že když někdo člověku zachrání život, je to pro něj dobro, ale jsou tu jisté výjimky. Jednou z nich může být prodloužení utrpení. Footová tvrdí, že pokud člověk trpí (je třeba dlouho mučen k smrti) a my mu zachráníme život, prodloužíme tím jeho utrpení, pak mu rozhodně neprospíváme. Ovšem určitě se objevují i případy, kdy člověk, ač si prošel nějakým mučením, posléze získal znovu smysl života, protože to byla jen jedna událost v životě. Leda kdyby se jednalo o případ, že mučení člověka zbídačí natolik, že už není schopen se uzdravit, pak je pro něj nejspíš prospěchem dřívější ukončení života.¹⁵

S Footovou v tomto souhlasí H. S. Goldman, který říká, že pokud prodloužení života má být dobrem, pak je smrt zcela zlem, a pokud má být prodloužení zlem, pak je smrt dobrem. Zároveň jedním dechem dodává, že pokud smrt je dobrem, pak se zabití nedá počítat jako ublížení člověku. Takové jednání se pak nutně počítá jako prospěch pro toho, kdo zemře.¹⁶ Footová uvádí, že tato situace, kdy lékař prodloužil život člověku, ačkoliv věděl, že bude trpět, se dá dobře demonstrovat na příkladu z nacistického Německa, kdy doktor vyléčil nějakého člověka, který byl následně poslán do vyhlazovacího tábora. Potom si doktor raději přál k prospěchu svého pacienta, aby na svou nemoc dotčený člověk zemřel. Z toho Footová konstatuje, že: „Ani delší život by nebyl vždy k prospěchu osobě, které byl dán.“¹⁷ Footová tvrdí, že zachránit nebo prodloužit život není vždy pro člověka službou, zároveň ale nepopírá, že v běžném slova smyslu je život prospěchem. Dále hledá opěrný bod pro úsudek, jestli je pro někoho život dobrem nebo zlem. Munzarová podobně odsuzuje myšlenku milosrdné smrti, jako to bylo právě v případě lékařů a obětí v nacistickém Německu. Pokud na lidech dělali pokusy a mučili je, a pokud měli nějaké svědomí, pak si přáli pro jejich prospěch, aby zemřeli.¹⁸

Footová říká, že člověk, který je mrtvý, nemá nic, takže dobro, kterého se někomu dostane, z toho, že může být naživu, je pro něj vždy prospěchem. Jinými slovy, člověk, který je živý, má navíc život jako dobro, zatímco ten, kdo je mrtvý, neužívá života neboli dobra ze života. Jasně nám zde ukazuje, že nemůžeme měřit život jen jako dobro a smrt jako zlo a nemůžeme tak hodnotit ani záchranu,

---

15 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 89.

16 GOLDMAN, „Holly Smith. Killing, Letting die, and Euthanasia. Analysis.“ Vol. 40, No. 4 October, 1980, p. 224.

17 Tamtéž, str. 88.

18 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazii“, Filosofický časopis, 2012/3, roč. 60, str. 417.

prodloužení života. Čas, o který je život prodloužen, nelze také jednoznačně zaškatalkovat jako dobro, nebo jako zlo. Ten, kdo člověka zachrání, nemůže předem vědět, co mu způsobuje, třeba mu jen prodlužuje utrpení, ať už fyzické, nebo psychické. Avšak pokud by člověk tomu druhému život nezachránil, společnost by ho odsoudila, ačkoliv ten pravý výsledek by pro mrtvého byl přínosem. Běžně se takové odhady dělají, ale nejsou dostatečným opěrným bodem, protože nelze určit, zda se jedná jen o dobro, nebo jen o zlo, dochází tak k mylným úsudkům. Footová navíc zdůrazňuje, že pokud někdo říká, že jeho život je dobrem, nemá ponětí o rovnováze štěstí a neštěstí. Nikdo s jistotou nemůže říci, že jeho život je nebo byl dobrý. V období každého života se vyskytnou nesnáze, díky nimž člověk není šťastný. Výjimkou jsou třeba bohémové, jež si nepřipouštějí trable všedního života a vše kolem nich jim působí libé pocity.¹⁹

Nagel oproti Footové tvrdí, že sama smrt není zlem, že někteří lidé z ní mají strach, protože si jí představují jako nešťastný stav, i když není možné představit si tento prázdný stav, kdy je člověk v nevědomí. Někteří lidé si mohou snadno představit sami sebe mimo tělo, jak jejich tělo není živé. Tento prázdný stav tedy podle některých lidí nemůže mít žádnou hodnotu, ani pozitivní a ani negativní. Nagel smrt specifikuje pouze na stav trvalé smrti a formu přežívajícího vědomí, tomu podobnou.²⁰ Nezabývá se nesmrtností, a věnuje se tématu smrti pouze u člověka jako subjektu, nikoliv u ostatních stvoření nebo rostlin. Na rozdíl od Footové, která popisuje život jako dobro, ne zlo, i u zvířat a rostlin. Nagel říká, že i kdybychom odstranili ze života všechny dobré a zlé zkušenosti a pokusili se tedy z života udělat něco neutrálního, pak to, co zbude, pořád bude mít výraznou pozitivní hodnotu. Smrt v nás podle něj nevzbuzuje špatný pocit, protože by byla sama o sobě špatná nebo zlá, ale protože nás připravuje o všechna dobra v životě, ať už jsou to základní dobra: vnímání, žádosti, činnosti/jednání, a myšlení, která tvoří život sama o sobě, nebo další dobra, která nás v životě učiní šťastnými.²¹ I tak nám život ale nemusí podle Nagela připadat jako dobro, pokud jednotlivá zla v životě dobra převáží.

Footová k argumentu, že život sám je dobro, dodává: „Mnoho lidí má ve svém životě více zla nežli dobra; nicméně z toho neusuzujeme, že bychom těmto lidem

---

19 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 89.

20 NAGEL, Thomas. „*Mortal Questions*“. Cambridge University Press, NY. 1979, p. 2.

21 Tamtéž, p. 2.

osvobozením od života smrtí prokázali službu.²² Footová je v rozporu s Thomasem Nagelem, který tvrdí, že život má hodnotu, že je sám o sobě dobrem, a to i když špatné elementy zkušeností převáží ty dobré. Podle něj je přímo dobro být živý. Zdůvodňuje to tím, že sama zkušenost má pozitivní váhu, ať už je její obsah dobrý či špatný. Člověk už jen touto zkušeností něco získá, později se mu díky tomu může povést vyhnout se další špatné zkušenosti, která vznikla ze stejné situace.²³ Footová nesouhlasí s tím, že může být život dobrem, i když zažíváme něco zcela špatného, například být mučen k smrti.

Footová se posouvá k dalšímu problému, a to k řešení otázky, proč na životě lpí někdo, u koho je evidentní, že by pro něj bylo lepší zemřít. Uvádí to na příkladu z Panina, který píše, že i za extrémně krutých podmínek v gulagu nebyly sebevraždy běžnou událostí.²⁴ Panin to vysvětluje tím, že vězeň se upnul na svůj život hlavně proto, že měl naději. O sebevraždách se Panin zmiňuje, protože za takových podmínek, v kterých ti lidé přežívali, nebyl nikdo, kdo by jim vyhověl v eutanazii. Sebevražda byl druh smrti, který se nabízel jako jediná možnost. Footová říká, že od eutanazie se sebevražda liší tím, kdo je jednající. Jednajícím se zde stává přímo i ten, kdo zemře, u eutanazie má na svědomí něčí smrt jiný člověk. Tímto příkladem Footová ukazuje, že není možné přesně určit, zda prodloužený čas života je jistým dobrem či ne. U Panina se spíše objevuje termín „naděje“, což byla hnací síla pro lidi soužené a mučené ve Stalinových táborech, ale opět nelze podle Footové hovořit o naprostém zlu, nebo dobru.

Footová nám tedy ukázala, že život není jen dobro a smrt jen zlo, protože život přechází do různých stádií. Závisí to na období a na životní situaci. Nelze tvrdit, že trpět je pro člověka dobrem, a ani to nelze odsoudit, protože i v utrpení zbývá naděje, což je to dobro. Proto život jako celek může být podle Nagela dobro, a člověk, který se rozhoduje pro svoji smrt, by měl život jako dobro posoudit jako hlavní bod úvahy o svém životě. Nyní se podíváme na to, jak Footová rozebírá život u jiných bytostí, než u člověka.

---

22 Tamtéž, str. 89.

23 Thomas Nagel, „Death,“ in James Rachels, ed. *Moral Problems* (New York, 1971), p. 362.

24 Panin in Foot, str. 90.

4. Jaká je souvislost mezi životem a dobrem u rostlin a zvířat na rozdíl od lidí?

Jak jsme viděli v kapitole 1. - 3. Footová nejdříve rozebrala, jak se dnešní pojetí eutanazie liší od původního významu tohoto slova, dále vyřešila rozpor, zda život může být jen dobrý nebo jen zlý, a přesouvá se k otázce souvislosti mezi životem a dobrem u jiných bytostí než u člověka a zároveň srovnává život zvířat a rostlin s životem člověka. Nejdříve konstatuje, že život je obvykle dobrem, a pak porovnává tuto pojmovou souvislost u jiných bytostí než u člověka.²⁵ Zabývá se tím, zda je možné určit život jako dobrý nebo zlý i u rostlin či zvířat.

U rostlin i u zvířat Footová vylučuje možnost toho, že by se vztah života a dobra nutně předpokládal. Rostliny si život neuvědomují a zvířata vnímají pouze vzpomínky a instinkty.

U zvířat si totiž život nelze spojovat se štěstím nebo neštěstím. Avšak jak rostliny, tak zvířata užívají věci, které jsou jim prospěšné nebo škodlivé.²⁶ Nejprve uvádí, co je prospěšné rostlinám. U nich můžeme zvažovat, které prostředí jim prospívá, jestli jim prospívá více či méně slunečního světla apod. Ale spojitost mezi dobrým, a životem se nachází spíše v reprodukci, než v dalších okolnostech, které rostlině prospívají. Také pokud rostlina vytvoří něco, co jí pomůže v přežití, pak je to pro ni dobré, i člověk může rostlině dát něco, co jí pomůže v přežití, ale nemůžeme říci, že by mohl rostlině prospět záchranou života. A tak Footová dochází k závěru, že život pro rostlinu není dobrem, protože u rostlin lze užívat pouze výrazy spojené s prospěchem.²⁷

U zvířat Footová zmiňuje už i existenci dobrých a špatných událostí, které ovlivňují jejich život k dobru nebo naopak. Dále se zabývá fakty, která pro ně mohou být prospěšná a mohou být i propojena se zdravím. U psa například uvádí, že pro něj může být prospěšné uvolnění příliš utaženého obojku. Uvolnění obojku se zdravím

---

25 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 90.

26 Tamtéž, str. 90.

27 Tamtéž, str. 91.

propojené není, je to jen prospěšné a učiní to zvířeti snazší bytí. U rostlin i u zvířat můžeme zastavit některé neduhy, nemoci, ale zvířatům můžeme prospět navíc zastrašením nebo odehnáním jejich nepřátel, a pokud tak neučiníme, může je potkat špatný konec. Pokud zvířeti zachráníme život, pak je to pro něj opět prospěšné, ale už po zdravotní stránce. Ne vždy se podle Footové ukáže zásah člověka do života zvířete jako prospěšný. Lidské jednání mu může i uškodit.²⁸ Zvířeti můžeme zachránit život například tím, že mu podáme léky na prodloužení jeho života. Ale pokud je zvíře natolik zraněné, že trpí bolestí, pak mu prodlužujeme utrpení.

Problém eutanazie se tu ukazuje v tom smyslu, že zvíře může trpět a my nemusíme vědět, jestli mu pomůžeme spíše ukončením jeho života nebo naopak záchranou života. Kdyby mělo zvíře trpět bolestí a člověk ho utratil, tak nemůžeme tvrdit, že jsme pro něj udělali něco dobrého, protože by nemohlo vlivem utrpení v prodlouženém času žít jako dosud.²⁹ Nevýhodou u pomoci zvířatům je to, že nikdy nezjistíme, zda jsme mu prospěli či ne. Oproti tomu člověk, pokud je v plném vědomí, se může rozhodnout, jestli je pro něj prospěšnější život ukončit nebo ne. Smrt zvířete zapříčiněná člověkem není posuzovaná stejně jako smrt člověka, ačkoliv je to živá bytost. Jediné, co zvířeti brání v nepřirozené smrti, v ukončení života je to, že to nemůže provést samo. Zvíře umírá buď přirozeně, nebo kvůli zranění. Důležité je, že jen nemá tu moc sebe usmrtit, ale člověk ho může zabít. Jen není na posouzení člověka, zda smrt byla opravdu dobrá. Ovšem pokud trpící zvíře člověk zachrání, v paměti onomu tvorovi zážitek zůstane a vytváří mu strach z bolesti a utrpení v určité situaci. Mění i jeho instinkty a to tak, že zvíře už ví, že něco nesmí vykonat, aby netrpělo. Došla jsem k názoru, že člověk má moc ovládat život zvířete, a to tím nechat ho žít nebo ho utratit. Ta samá osoba, ale nemůže takto rozhodovat o životě jiného člověka, a už vůbec ho nemůže zabít.

Po rozboru života a dobra u rostlin a zvířat a možných odlišností s pohledem na člověka se Footová vrací zpět k lidskému životu, u kterého z toho vyplynula na povrch nová fakta, a to třeba vlastní pohled subjektu na jeho život. Vlastní pohled na život je velmi důležitý, člověk má právo a možnost si o svém osudu rozhodovat sám, pokud je k rozhodování o životě kompetentní. Avšak Footová si toto neklade za hlavní podmínku toho, zda je pro člověka život dobrem nebo ne.

---

28 FOOT, Philippa. Euthanasia, str. 92.

29 Tamtéž, str. 92.

Footová říká, že podstatným bodem je, jestli člověk chce ukončit život ne kvůli sobě, ale kvůli někomu jinému. Člověk se může chtít svou smrtí někomu pomstít. Lidé si smrt mohou přát z různých důvodů a mohou je přitom doprovázet různé deprese a další stavy mysli, které mohou vést k sebevraždě. Člověku, který je sužován depresemi a psychickým utrpením, může smrt ulevit právě od trápení. Přání si smrti pochází například z toho, že život se stane pro člověka zátěží, anebo se může stát odmítáním všeho v životě, jak se to děje třeba v žalu nebo zoufalství. Footová to shrnuje tak, že pro takového člověka život nemůže být dobrem a to proto, že ho zcela ovládl pocit beznaděje. Jedna negativní zkušenost převážila jakákoliv jiná pozitiva neboli dobra v životě.³⁰

Oproti tomu Nagel uvádí jako jednu z námitek, jak by mohla být smrt neštěstím pro člověka, pokud člověk žije, existuje, je naživu určitou dobu a pak zemře. Je to argument, který ukazuje, že tu není prostor pro pocit být ze smrti nešťastný. Myslí tím některé lidi, kteří neprocházejí utrpením v životě. Avšak ani ti pak podle Nagela nevnímají smrt jako neštěstí, když jim pomůže utrpení ukončit.³¹ Z tohoto úsudku nám podle Nagela vyplynuly dva typy lidí: ti, kteří žijí bez nějakého utrpení, a požívají minimálně pár základních dober, která život přináší, a ti, kteří v utrpení žijí, a základních dober v životě nemohou požívat. Ani jeden typ lidí by podle Nagela neměl považovat smrt za neštěstí, protože první typ žije a následně zemře, bez nějakého časového úseku, kdy by byli nešťastní, a druhý typ si smrt přeje právě kvůli utrpení. Neštěstím by podle Nagela u prvního typu mohlo být pouze pomýšlení na ztrátu základních dober v životě a později jejich skutečnou ztrátu.³² Nagel se dále věnuje pojmu neexistence, protože následkem smrti je právě neexistence, která může evokovat v lidech pocit neštěstí. Říká, že dobu od početí do narození ještě nelze považovat za existenci, stejně jako stav po smrti, protože nikdo z nás neexistoval dříve, než jsme se narodili. Ale to neznamená, že je to špatný stav. Nagel nebere v úvahu, že na plod, který se ještě nenarodil, působí okolní vlivy, jako například stres matky. Dá se takový stav i potom považovat za neexistenci? Rozdíl mezi nenarozeným a posmrtným tedy vězí v tom, že v posmrtného, mrtvého, už nepůsobí nic, co by mělo dopady na jeho vývoj, protože žádný vývoj ho už nečeká.

---

30 FOOT, Philippa. *Euthanasia*, str. 93.

31 NAGEL, Thomas. „*Mortal Questions*“. Cambridge University Press, NY. 1979, p. 3.

32 Tamtéž, p. 4.

Footová se více věnuje pojmu dobra u lidí, kteří si právě v zoufalství a beznaději najednou neuvědomují, že mají pořád ještě základní dobra. Tvrdí, že pro ně život je dobro jen v určité etapě jejich žití. Avšak na druhou stranu podle Footové život může být dobrem pro člověka, který trpí bolestí, je handicapovaný nebo i zcela nehybný, žije v železných plících a s věcmi hýbe jen pomocí trubice vložené do úst.³³ Stejně tak šťastný může být život i pro pacienty s psychickými onemocněními, například s Downovým syndromem, nebo pro pacienty trpící různými formami senility. Musíme ovšem podle Footové rozlišovat mezi formami senility, protože u některých už pacienti nejsou ani zcela při vědomí, ačkoliv jsou schopni si vkládat jídlo do úst a polykat a můžou se trochu hýbat. U nich už nemůžeme mluvit o prospěchu, pokud tento stav prodloužíme. Z toho u Footové vyplývá, že člověk pokud je naživu, a i když ho nesouží utrpení, nemusí vnímat život jako dobro, stejně jako bylo výše řečeno u zvířat.

Dále se Footová zmiňuje mimo handicapované a senilní pacienty i Paninovy vězně, kteří byli nuceni pracovat, a to protože se u nich také musíme ptát, zda byli schopni uspokojit své základní potřeby jako najíst a napít se, běžně se o sebe postarat. Dochází k tomu, že vězni byli v některých případech více jako ostatní lidé, než pacienti se železnými plícemi právě v tom, jak moc byli schopni uspokojit své základní potřeby.³⁴ To tedy znamená, že pojmová souvislost mezi dobrem a životem je, a to jak u člověka, u zvířete, tak i u rostliny, ale není to pouze stav bytí naživu, ale myslí se tím moci užívat života v běžném slova smyslu, uspokojit běžně životní potřeby sám a ne s pomocí jiných lidí. Pokud člověk toto jednání sám nezvládá, pak už nemůže žít život v běžném slova smyslu a nemusí vnímat život jako dobro.

Footová také posuzuje, jestli je pro člověka prospěšné uchovávat život, který obsahuje jen minimum základních dober. Pokud zla tyto základní dobra naruší, jako třeba při extrémní senilitě nebo těžkém poškození mozku, kdy se vědomí člověka sníží na minimum a on ztratí souvislost mezi životem a dobrem, pak život není dobrý a ani zlý, dokud se v něm neobjeví utrpení, jehož následkem by člověk raději zemřel. Minimum základních dober tu Footová myslí hlavně to, že člověk není nucen k práci přesahující jeho schopnosti a výkonnost, má podporu rodiny a společnosti, má

---

33 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 94.

34 Tamtéž, str. 95.

možnost zahnat svůj hlad, může mít naději v budoucnost, a v noci si může odpočinout.

Některá z těchto základních dober byla odepírána lidem ve Vjatlagských táborech v Rusku, jak píše Panin v *Zápiskách Sologdina*, nebyl jim povolen noční odpočinek, protože je trýznily štěnice, hluk a zápach, dále byli prohledáváni a nuceni k dodržování nočních směn v závislosti na tom, aby nebyly sníženy pracovní normy. V takovém prostředí se šířily nemoci a deprese, lidé tam trpěli nevolnostmi, bolestmi, takže v jejich životě základní dobra chyběla.³⁵ Nagel se k základním dobrům vyjadřuje tak, že neexistence těchto dober je důsledkem smrti. Když pak člověk tyto dobra postrádá, je pro člověka život nepříjemný.

Otázkou v této kapitole bylo, co jsou vlastně základní dobra, co se stane, když se jich člověku nedostává. Jaká jsou základní dobra pro zdravého člověka a pro nemocného a také hlavní rozdíly v životě jako dobru u zvířat a u rostlin. Footová se dopracovala k řešení, že nemocný člověk vnímá jako dobro v životě to, co zdravý člověk bere jako samozřejmost. Má tendenci si vážit každého pozitiva. Footová nám zde ukazuje, že zdraví by v životě člověka mělo být nejdůležitější, jinými slovy jakákoliv trhlina ve zdravotním stavu člověka, ať už psychická nebo fyzická, narušuje život tak, že se člověk přirozeně zaměří na uzdravení a odsunuje ostatní záležitosti, kterými se doposud zabýval nebo chtěl zabývat. Smutné je, že člověku se zdraví ukáže jako důležité, až když nemůže požívat všechna dobra v životě, na která byl dosud zvyklý.

Zabývala jsem se vnímáním života jako dobra u zvířat a u rostlin. Dopracovala jsem se tedy k tomu, že rostliny nejsou ani kompetentní rozhodovat o svém životě, ani pro ně život neznamena dobro. Existují jen věci, které jim prospívají nebo škodí. Zvířata už mají paměť, která jim napomůže vyvarovat se stejnému nebezpečí podruhé, ale opět nemohou o svém životě rozhodovat a znovu u nich můžeme zohlednit věci, které jim prospívají, nebo škodí. Lidé mají moc o svém životě rozhodovat. Kromě toho, že poznají, co jim škodí a co prospívá, mohou svůj život zhodnotit jako dobro nebo jako zlo. Beru v potaz výjimku některých nemocných lidí, kteří se nemohou vyjádřit ke svému stavu a jsou nekompetentní o svém životě rozhodovat. S tím úzce souvisí další aspekt, při kterém člověk začne o eutanazii

---

35 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 96.

uvažovat, a to utrpení. Právě utrpení věnuji celou kapitolu, protože utrpení může člověku zatemnit mysl a převáží všechna prozatímní pozitiva, která čerpal ze života.

5. Jak ovlivňuje utrpení rozhodnutí se pro eutanazii

Utrpení věnuji celou kapitolu, protože se vyskytují mezi odbornou veřejností dohady o tom, jestli je více důvodem pro žádost k eutanazii fyzická bolest či psychická. Dále se řeší otázka, jestli se utrpení nedá vyloučit z tématu eutanazie, protože obě možnosti (fyzické i psychické) jsou léčitelné.³⁶ Pro fyzické utrpení existuje spousta léčiv, které bolest tlumí, ovšem ovlivňují i vědomý úsudek, rozhodování a uvažování, a proto by takto léčený člověk neměl ani rozhodovat o dřívějším ukončení života. I na psychické problémy máme specialisty mezi lékaři a příslušné léčivo. Jenomže i tyto léky tlumí uvažování a někteří takto léčení lidé nejsou schopni opravdu vědomého úsudku, ať už o dřívějším ukončení života nebo rozhodování o jiných věcech.

Špinkovi i Footová tvrdí, že je nutno mít hluboké povědomí o souvislosti mezi životem a smrtí a toho, co je dobrá smrt, s tím, co je dobrý život. Špinkovi k tomu dodávají, že v současné době se dobrým většinou rozumí takové uspíšení umírání, které člověku umožňuje vyhnout se utrpení. Rozebírají utrpení, které má být eutanazií odstraněno, berou v úvahu strach ze ztráty schopnosti vykonávat aktivity, které život činily příjemným, obavu z nesamostatnosti, ze ztráty důstojnosti a z toho, že budeme druhým na obtíž.³⁷ Na rozdíl od nich Footová se více věnuje utrpení fyzickému (a to bolest), které je často jednou z hlavních příčin rozhodování se o dřívějším ukončení života. Špinkovi na toto argumentují tím, že bolest je slabý argument k eutanazii, protože při možnostech současné medicíny je většina bolestí léčitelná a nikdo nemusí trpět nesnesitelnou bolestí.³⁸

Výše uvedení autoři brali v potaz převážně utrpení fyzické, které může být

---

36 ŠPINKOVÁ M., ŠPINKA Š. *Euthanasie Víme, o čem mluvíme?*. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006, str. 11.

37 Tamtéž, str. 27.

38 Tamtéž, str. 28

důvodem k uvažování o smrti, avšak Nagel se zabývá i psychickým utrpením.³⁹ Podle něj, pokud je subjekt vystaven posměchu ze strany přátel a jejich pomlouváním na jeho adresu, pak se to počítá jako zlo, pokud se to pro subjekt stane utrpením. Od té chvíle je život utrpením a může to způsobit i uvažování o smrti. Záleží i na tom, jak silnou psychiku člověk má, protože jsou citlivější typy lidí, které by mohly považovat život za utrpení dříve než jiní. Většinou se jedná o dlouhodobější proces psychické šikany. Nagel říká, že člověk může právě díky takovému chování vůči němu dospět k zoufalství. Uzavře se do sebe a trápí se sám, je neustále ve stresu a stres sílí, pokud se člověk objeví v prostředí, kde je šikanován. Může dojít k uvažování o sebevraždě, pokud včas nejbližší okolí nepozná, že se něco děje.

Nagel zároveň říká, že hodně záleží na posouzení jeho duševního stavu. Totiž člověk, který například mrhá čas pokusem o komunikaci s nějakou rostlinou, zdánlivě netrpí. Je šťastný a spokojený v tomto stavu, ve kterém je, jediné co ho může mrzet, je, že mu strom neodpovídá. Takového člověka můžeme litovat, ale není důvod si myslet, že trpí a pomýšlí na smrt. Nagel pro to, aby přiblížil, co je po duševní stránce špatné a co může dělat zla horšími a dobra lepší, ukazuje, že ztráta, zrada, podvod a výsměch jsou špatné, protože lidé trpí, když je zakoušejí. Avšak netrpí tím, protože sama zrada by byla špatná, ale protože člověk je něčí zradou zrazený a má špatný pocit, když zjistí, že je někým zrazen. Avšak třeba výsměch také nemusí být tragédií pro člověka, který je třeba postižený a neuvědomuje si, že okolí se mu posmívá.⁴⁰

Nagel uvádí příklad neštěstí v životě člověka, které úzce souvisí s utrpením. V tomto příkladu, kdo je nešťastný, tak trpí. Vezmeme v potaz inteligentní osobu, které se stane zranění mozku, jež jí zpomalí po psychické stránce až na stupeň spokojeného dítěte. Potom některé žádosti, které mu zůstanou, můžou být uspokojeny nějakým asistentem, člověkem, který se o něj stará. Tento vývoj by mohl být neštěstím nejen pro jeho přátele, vztahy, společnost, ale hlavně pro něho samotného. To ale podle Nagela neznamena, že jako spokojené dítě bude tento člověk nešťastný. Inteligentní dospělý člověk, který by byl omezen do takového stavu, je subjekt neštěstí. Litujeme ho, ačkoliv jemu jeho stav nevádí – těžko říct, zda můžeme uvést, že žije dál, protože už si to neuvědomuje. Vrátil se do stádia tří měsíců věku kromě toho, že je větší.⁴¹

---

39 NAGEL, Thomas. „*Mortal Questions*“. Cambridge University Press, NY. 1979, p. 4.

40 NAGEL, Thomas. „*Mortal Questions*“. Cambridge University Press, NY. 1979, p. 4.

41 Tamtéž, p. 5.

Nagel se ptá, proč by ho někdo měl litovat, když ho nikdo nelitoval ve věku tří měsíců. Je to proto, že pro nás tento člověk ztratil výraz dospělé inteligentní osoby. Jediné, na čem mu záleží, je nemít hlad a mít pohodlí, uspokojení nejzákladnějších lidských potřeb normálních pro dítě v tomto věku. Lidem v jeho okolí už takový subjekt nepřináší to, co nám poskytoval jako inteligentní osoba. Ať už se jednalo o jakýkoliv prospěch - přátelství, komunikace. Namísto toho, abychom se soustředili na přerostlé dítě před námi, uvažujeme o člověku, který byl a kterým by teď mohl být. Myslíme na omezení jeho stavu a přerušení přirozeného vývoje dospělé osoby. My sami z jeho změny stavu v životě vytváříme katastrofu, ačkoliv on tak může být šťastný. V tomto případě trpí okolí subjektu, což je v kontrastu s netrpící osobou, která utrpení způsobuje ostatním.⁴²

Nagel říká, že se v tomto případě jedná o omezení dober spojených právě s vývojem, který se posunul zpátky. Už se mu nedostaví dobra, která měla teprve přijít, a zároveň ztratil některá, která už měl po návratu do stavu dítěte. Jedná se také o vztahová dobra spojená s prostorem a časem. Jsou to ta, která člověk nabyde stýkáním se s lidmi a vykonáváním činností. Tato dobra jsou získána mimo hranice lidského těla, proto třeba můžeme ublížit i mrtvému člověku, tím že porušíme slib u smrtelné postele. Síla toho slibu pak podle Nagela slábne s odstupem času. Avšak požádat o smrt u člověka, který trpí demencí, není podle Nagela zcela správné, protože on právě v tomto stavu může být šťastný. Nemůžeme ho jednoznačně zařadit mezi skupinu lidí, kteří by tento stav chtěli smrtí přerušit. Člověk vždy musí být spokojený právě se stavem, se kterým opouští život a nemá tu být nic navíc. Spíše než jeho stav představuje neštěstí to, že je člověk, subjekt. Z těchto úsudků podle Nagela vyplývá, že člověk je subjektem dobra a zla a stejně tak kvůli tomu, že má naděje, které mohou nebo nemusí být naplněny, i možnosti, které mohou a nemusí být realizovány.⁴³

V této kapitole jsem rozebrala jak fyzické, tak psychické utrpení, protože je to jeden z důvodů uvažování o eutanazii. Většina autorů, které se utrpením zabývají, se shodují, že může vést k uvažování o smrti, až na Špinkovi, kteří si nemyslí, že by fyzické utrpení mělo vést k rozhodnutí se o aktu eutanazie. Špinkovi tvrdí, že při správné kombinaci léků a léčení by k bolesti, k fyzickému utrpení dojít nemělo, pak by

---

42 NAGEL, Thomas. „*Mortal Questions*“. Cambridge University Press, NY. 1979, p. 6.

43 Tamtéž, p. 5.

nebylo proč uvažovat o smrti.

Tímto jsem shrnula fakta o utrpení a zároveň jsem vzala v úvahu poslední z důvodů pro eutanazii. Nyní se přesuneme k úvaze o tom, zda by eutanazie vůbec mohla být v nějakém případě ospravedlnitelná.

V první části jsem tedy objasnila postoje autorů vůči definici eutanazie. Přičemž Footová prosazuje eutanazii jako navození smrti ku prospěchu člověka, který o ní žádá. Špinkovi naznačují, že dnes eutanazie znamená především lékařské jednání, které vede k navození smrti druhého člověka a souhlasí s Footovou, že dnešní definice nevystihuje původní význam slova eutanazie.

Footová prosazuje myšlenku, že pokud by delší život měl být utrpením, pak je lepší ho zkrátit, v čemž s ní souhlasí i Goldman, který to upřesňuje. Říká, že pokud je smrt dobrem, pak se zabití nedá počítat jako ublížení tomu člověku. A proto s eutanazií souhlasí. Za to Nagel, který tvrdí, že život sám o sobě je dobrem a to i pokud špatné zkušenosti převáží ty dobré, s eutanazií nesouhlasí.

II. část – O oprávněnosti eutanazie

Uzavřeli jsme první část, kde jsme došli k závěru, že eutanazie, ať už aktivní nebo pasivní (jednání či nejednání), je vždy čin, který způsobuje jednajícímu, jež uzná, že pro toho, kdo o eutanazii žádá, je život spíše zlo než dobro. Uvažování o eutanazii je relevantní až když se bavíme o tom, zda je vůbec eutanazie ospravedlnitelná, protože způsobuje absolutní újmu druhému člověku, jinými slovy eutanazií je druhý člověk nenávratně srovnán ze světa. Právě proto by tento čin měl být podroben posouzení ospravedlnění spíše než cokoliv jiného. I kdyby z morálního hlediska byla eutanazie nezávadná, její legalizace nám může přinést mnoho způsobů zneužití. Budeme se snažit zjistit, jestli akty eutanazie mohou být morálně přípustné, jinými slovy jestli stačí ospravedlnění pro výběr smrti druhého člověka. Ospravedlněním v tomto případě myslíme smrt jako dobro a to je důvodem, proč si jí vybereme.⁴⁴ Diskuse o legalizaci a morální přípustnosti eutanazie se vede také proto, že zastánci eutanazie věří, že navození smrti může některým pacientům opravdu pomoci. Naopak odpůrci eutanazie prosazují myšlenku, že dřívější usmrcení je zabití člověka, které nikomu nepomáhá. V druhé části své práci tedy uvedu argumenty pro nebo proti legalizaci eutanazie.

V šesté kapitole se budu zabývat pojmy spravedlnosti a dobrotivosti. Budu se zde opírat o článek Footové *Euthanasia* a doplním jej jejím dalším článkem *Ctnosti a neřesti*. Footová rozebírá tyto dva pojmy ne tak, jak je běžně chápeme v současnosti, spravedlnost dle zákona a dobrotivost ve smyslu charity. Spravedlnost i dobrotivost jsou podle Footové ctnosti.

V sedmé kapitole se budu zabývat pojmem újmy, proto akt eutanazie způsobuje absolutní újmu tomu, kdo o eutanazii požádá. Rozlišení mezi částečnou a absolutní újmou se věnuje Hříbek ve svém článku *Za etiku bez teologie*. On obhájí pozici souhlasu s legalizací eutanazie a proti němu stojí Munzarová, v jejímž článku *Proč ne eutanazii* vyjadřuje obavu z legalizace eutanazie, právě protože eutanazie způsobuje absolutní újmu.

V osmé kapitole čerpám hlavně z článku *Euthanasia* od Footové a z článku

---

44 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 96.

Munzarové *Proč ne eutanazii*, protože obě autorky se vyjadřují k právu na život, jež je ústředním tématem této kapitoly. Munzarová opět z pozice lékařky kritizuje eutanazii, protože každý má právo na život a nikdo nemá právo ho vzít člověku dříve.

V deváté kapitole se zaměřím na zneužití, které může nastat, pokud by byla eutanazie legální. Footová nachází řešení, které podle ní garantuje, že ke zneužití nedojde. Za to Jirsa popisuje v článku *Problémy s asistovanou sebevraždou* několik důvodů, proč si myslí, že by ke zneužití mohlo dojít.

6. Spravedlnost a dobrotivost (benevolence) v dobrovolné eutanazii

Akt zabití, nebo nechání někoho zemřít, je podle Footové opak spravedlnosti a dobrotivosti. Spravedlnost je v širším slova smyslu buďto zanechat vůči někomu nějakého jednání nebo mu prokázat kladnou službu. Na rozdíl od dobrotivosti je úzce spojena s právem, buďto s nárokem na právo a jeho uplatněním (*claim right*), nebo podřízením se právu někoho (*right of recipience*). Spravedlnost v rozhodování se o eutanazii má větší váhu než třeba nárok na uplatnění dědictví nebo na dar. Protože pokud není někomu přiděleno dědictví jak by mělo, utrpěl částečnou újmu. Avšak pokud je na někom provedena eutanazie, pak se jedná o absolutní újmu. Podle Footové spravedlnost přímo negarantuje druhému člověku nějaké dobro, nýbrž člověk si může žádat, aby mu bylo něco poskytnuto, dobro je pak přímo spojeno s dobrotivostí. Kde určuje poskytnutou službu spravedlnost, tam se jí může dostat i člověku, který by si jí na první pohled nezasloužil, třeba kvůli charakteru jeho osoby nebo protože třeba předtím vykonal něco, co není morálně přípustné. Dobrotivosti je třeba tam, kde se nedostane spravedlnosti.⁴⁵ Footová dobrotivost charakterizuje jako ctnost, u které se člověk, jež opravdu chce pomoci, nebojí něco obětovat. Zatímco u spravedlnosti motivace chybí, u dobrotivosti je podmínkou chtít pomoci.⁴⁶

Tedy pokud není uplatněno právo na něco, na něž má žadatel nárok, pak je mu ten nedostatek vynahrazen dobročinností. Objevuje se to u případů lidí, kteří strádají a potřebují ukojit alespoň základní lidské potřeby hladu a odpočinku, pomůže jim

---

45 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 97.

46 FOOT, Philippa. *Virtues and Vices, & Other Essays in Moral Philosophy*. University of California Press, 1978. str. 321.

někdo, kdo je dobročinný a slituje se nad nimi.⁴⁷

K eutanazii se podle Footové vztahuje nespravedlnost v obou případech, jak v jednání (aktivní), tak v nejednání (pasivní). U dobrotivosti je to podobné. Někdo dobrotivý se může domáhat, aby tomu, o něhož jde, někdo pomohl nebo naopak, aby mu nikdo neuškodil. Rozdíl mezi dobrotivostí a spravedlností se může ukázat na uplatnění nároku v obou případech. Spravedlnost je věcí práva a tudíž nějakým druhem práva jí můžeme dosáhnout, kdežto dobrotivost přichází sama z vůle člověka, není ošetřena v právu.⁴⁸ Footová rozděluje tyto druhy práv, právo ve smyslu nároku na něco (ve smyslu svobody), nebo pak právo, které je na nás někým uplatněno. Právo ve smyslu svobody je to, že nikdo jiný nemůže požadovat, aby nedělal dotyčný to, na co má právo, např. každý má v tomto smyslu právo využít veřejné prostory k jejich účelu, každý přece může chodit po chodníku, nebo běhat v lese (pokud není soukromý). Právo ve smyslu svobody může být porušeno například tak, když někdo bude neustále parkovat na veřejném parkovacím místě, aby tak úmyslně zabránil v parkování někomu jinému. Nárokovací právo (*claim right*) má dva významy, buď nám příkazuje nezasahovat, tudíž nejednat vůči druhému člověku, nebo naopak po nás vyžaduje poskytnout mu službu, jednat. Footová uvádí příklad nárokovacího práva na případu, kdy někomu zapadne sněhem jeho parkovací místo, pak nikdo jiný nemá právo odklidit sníh než jenom majitel parkovacího místa. Rozhodně jen proto, že v danou chvíli je jeho parkovací místo nepoužitelné, nemá právo parkovat na jiném (soukromém) místě, kde je sníh odklizený. Právo „mít svobodu“ má podobné meze, nikdo nemá právo svobody zasahovat do života druhého člověka, pokud ho o to dotyčný výslovně nepožádá.⁴⁹

Tato nárokovací práva se podle Footové vztahují k eutanazii jako práva na život. Jsou založeny na smlouvě mezi dvěma lidmi. Předpokládá se, že právo na život uplatňujeme ve veřejné sféře na lékařích, hasičích, policistech apod., protože oni mají v popisu práce lidem zachraňovat život a bránit jejich život před někým, který by ho chtěl poškodit, způsobit jim újmu. Podobnou smlouvu můžeme uplatnit i u lidí s jinými profesemi, kteří poskytují jakékoliv služby, ale nevztahují se přímo k právu na život.

---

47 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 97.

48 Tamtéž, str. 97.

49 Tamtéž, str. 98

Footová říká, že existují i práva, u kterých není ani třeba dohoda, aby byla uplatňována. Právem samo o sobě je třeba to, že se rodiče starají o své děti, dokud nejsou samostatné a nejsou schopny se o sebe postarat samy, v pokročilejším věku rodičů je zase základem, že se samostatné děti postarají o ně. Oplácejí jim jejich péči v dětství, rodiče pak nemusejí do domovů důchodců, když si je děti vezmou k sobě a postarají se o ně. Tato práva jsou založena na sociálním uspořádání ve společnosti, i když se může stát, že i tato práva jsou porušena, a to buď že rodiče se nemohou nebo nechtějí o své potomky postarat, nebo se dospělé děti nepostarají o své rodiče. V prvním případě je nepostarání se o děti ošetřeno tím, že je mohou odložit do zařízení, kde se o ně postará stát, dokud nedostudují a nezačnou si vydělávat, v druhém případě děti své rodiče mohou umístit do domovů důchodců, kde je o ně postaráno.⁵⁰

Základní myšlenkou v právu na život v kontextu eutanazie podle Footové je, že člověk má právo na nezasahování do svého života a zároveň někteří lidé mají povinnost poskytnout druhému člověku službu v podobě prodloužení života. Zároveň má člověk podle Footové právo na smrt, pokud by mu to mělo pomoci, jinými slovy má právo na to, bez čeho mu bude lépe (bez života). Toto právo je založeno na přání člověka, ale on si v dané chvíli nemusí uvědomit, jak uskutečněním svého přání ublíží rodině a ostatním lidem. Sobě pomůže od trápení, ale ostatním přitíží, proto je důležité zvážit, jakou má váhu jednotlivé rozhodnutí. Třeba starší lidé mohou žádat o eutanazii, protože si myslí, že jsou na obtíž rodině, která se o ně stará, jelikož oni sami už se o sebe nedokážou postarat. Ve většině případů je to mylné usuzování, takového člověka si rodina většinou váží a stará se o něj ráda nebo přinejmenším, pokud se rodina nemůže z nějakého důvodu o svého člena postarat, pak mu zajistí odbornou péči.⁵¹

Footová obtížnost práva na život uvádí na příkladu vojáků, kteří v pustině umírají vyhladověním a jsou zraněni tak, že už se nemohou přemístit, jejich kamarádi jim v mnoha takových případech udělili kulku z milosti, aby více netrpěli. Tím, že je nenechali déle trpět, jim pomohli ke smrti, ale zároveň porušili jejich právo. Jak mohli ti vojáci, kteří své kamarády usmrtili zastřelením, vědět, že by jim opravdu už nebylo pomoci a akorát by zemřeli později v hrozných bolestech? Třeba takový člověk mohl

---

50 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 99.

51 ŠPINKOVÁ M., ŠPINKA Š. *Euthanasie Vime, o čem mluvíme?*. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006, str. 23.

před sebou mít ještě chvíle strávené s rodinou a kamarády. Oni mu usmrcením zamezili veškerou možnou budoucnost. Otázkou zde zůstává, zda ho měli „nechat na pokoji“, což by bylo jeho právo.⁵² Zde Footová rozlišuje mezi aktivní a pasivní eutanazií. Podle Footové je zřejmé, že každý člověk by spíše neměl zasahovat do života druhého člověka než ho nějakým činem prodloužit, protože prodloužit život mohou člověku většinou jen lékaři. Je jasné, že hranice mezi aktivní a pasivní eutanazií je tenká, protože výsledek obou těchto zákroků je stejný, smrt druhého člověka. Rozhodně zastřelení vojáka v pustině je zabití, je to aktivní jednání, a tedy aktivní eutanazie, vypnutí přístroje, na kterém je člověk napojen, je také aktivní eutanazie, pasivní pak znamená opak, nezapnutí dýchacího přístroje, což přivodí smrt.

Zde jsem rozvedla výjimku v právu na život, kde právo na zachování života je porušeno zastřelením vojáka (zabitím).

Footová ukazuje i druhý úhel pohledu a to, že mezi aktivní a pasivní eutanazií není rozdíl a demonstruje to na drastickém případě, kdy dítě buď necháme topit (pasivní eutanazie), nebo mu tlačíme hlavičku pod vodu (aktivní eutanazie). Obojí je špatné, protože je to v opozici k morálce a je to něco, co nemá člověk právo dělat a obojí by bylo proti spravedlnosti, tudíž trestuhodné. V charakteru člověka, který je schopen takového činu, chybí dobrotivost.⁵³ Leč takový případ je právě opakem prvního případu s vojákem v pustině, kterého usmrtili kamarádi kulkou, a to protože ho chtějí uchránit dalšího utrpení, tak jim nechybí dobrotivost, ale čin sám je proti spravedlnosti, protože se jedná o absolutní újmu. Ovšem připomínám, že výsledek je u obou případů stejný. Jenomže u prvního případu se dá čin počítat jako zvěrstvo, usmrcení dítěte jakýmkoliv způsobem. Druhý případ se dá podle Footové demonstrovat na majetkovém právu a to tak, že i kdyby dotyčný vlastnil věc, která mu ubližuje, nemáme právo mu jí vzít. Avšak pokud se ta věc vytratí, nemusíme mu jí vracet.

Zatím se tu objevily pouze případy, které stály proti spravedlnosti. U prvního z nich dokonce chyběla dobrotivost. Ale co případ, kde se dá smrt jednoho člověka počítat za dobro oproti smrti více osob. Footová to uvádí na příkladu auta, které se vymkne kontrole a řidič už může jen strhnout volant a má se během sekundy

---

52 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 100.

53 Tamtéž, str. 101.

rozhodnout, zda ho stočí doleva, kde by zabil jednoho člověka, nebo doprava, kde by zabil více lidí. I tak není morálně přípustné zabít někoho proti jeho vůli, jen se při zabití méně lidí jedná o menší zlo.⁵⁴

Footová to opět připodobňuje k majetkovému právu. Za normálních okolností nemáme právo zničit někomu dům, protože ho vlastní, ale pokud by se ten dům měl následkem požáru zřítit a zabít člověka, pak je lepší jej strhnout a zároveň tím zabránit šíření ohně. Podle Footové bychom do života jiného člověka neměli za normálních okolností zasahovat. Mezi normální okolnosti neřadí například případ s vojákem v pustině a zabitím jeho kamarády.

Munzarová odsuzuje eutanazii jak pasivní, tak aktivní, právě protože způsobuje absolutní újmu. Vyjadřuje se zvláště k pasivní eutanazii, hlavně k upřesnění takového kroku. Souhlasí s Hříbkem pouze v případě, že výsledkem pasivní eutanazie je smrt pacienta a že se k ní přistupuje, pokud lékař vidí, že výsledkem léčby je utrpení pacienta, pokud ho tedy nadměrně zatěžuje a je již zbytečná a marná a ani při aplikaci léčby není naděje na trvalejší a podstatné zlepšení stavu pacienta. Pasivní eutanazii, o které Munzarová říká, že název pasivní patří do starší terminologie, považuje za vítězství smrti nad bezmocí lékaře. Nicméně její popis pasivní eutanazie souhlasí s Hříbkem i Footovou v tom, že k nekonání je přistoupeno s úmyslem zabít. U pasivní eutanazie je podle Munzarové třeba posoudit před tím, než k ní je přistoupeno, hodnocení života ze strany pacienta i ze strany lékaře a za druhé je třeba posoudit účinky aplikované léčby, kterou považuje za marnou, zatěžující a zbytečnou.⁵⁵

S Footovou se Hříbek shoduje v tvrzení, že život se zdá být dobrem, které je předpokladem ostatních dober, což je leckdy argumentem kritiků eutanazie, kteří tak dávají nepopiratelnou hodnotu lidskému životu. A naopak obhájcí eutanazie říkají, že lékař svým činem, podáním smrtelné dávky morfia, svému pacientovi prospívá. Rozpor je vidět v tom, jak může lékař prospět pacientovi, když mu zkrátí život a tím zničí jeho fundamentální hodnotu. Hříbek je toho názoru, stejně jako Footová, že kratší život obsahující dobré věci, může být lepší, než delší život plný strastí.

---

54 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 102.

55 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazii“, Filosofický časopis, 2012/3, roč. 60, str. 404.

Pokud by pacient měl nějakou dobu, třeba i několik let trpět a pak zemřít, podle Hříbka z jeho morální autonomie.⁵⁶ vyplývá, že se může rozhodnout svůj život učinit kratší. Když mu pomůže k takovému kroku lékař, prospívá mu a prokazuje mu tím službu. Hříbek z pozice zastávce eutanazie tuto morální autonomii nekritizuje, protože podle něj by měl pacient mít tu možnost ukončit život pomocí eutanazie, než aby dlouhou dobu trpěl v krutých bolestech.

Hříbek uvádí, že jedna z námitek proti tomu, aby pacientovi dřívější smrt zajistil lékař, je, že lékařská profese slouží k zachování lidského života a tak je nesprávné žádat po lékaři usmrcení. Avšak lékař se často ocitne v situaci, kdy má pacientovi způsobit co nejmenší zlo, aby pro něj dosáhl většího dobra. Pokud tedy pacient má trpět i po lékařském zákroku, Hříbek mezi to nepočítá pooperační bolesti, které odezní časem, pak je lepší jeho život ukončit. Protože i operace nebo jiný lékařský zásah do organismu může mít za následek jen nepatrné prodloužení života a k tomu strastiplné prodloužení. Pokud tedy podle Hříbka lékař rozhodne, že lepším řešením je smrt, nemusí on sám eutanazii provést, protože je třeba v rozporu s jeho přesvědčením lidi usmrcovat, pak může požádat kolegu, aby se takového pacienta ujal. Podle Hříbka je zřejmé, že tedy lékař má povinnost pacientovi pomoci, a pokud je to nutné, musí vyhovět jeho žádosti.⁵⁷ Ačkoliv se může zdát, že na první pohled takovýto druh zákroku (dřívější smrt) způsobuje pacientovi újmu, ve výsledku se jedná o menší zlo v zájmu jeho většího dobra. Ovšemže musí žádost pacienta splňovat určité podmínky, jako třeba nežádat o smrt z triviálních důvodů (u mladíka rozpad vztahu). Načež volba dřívější smrti, před delším životem, obsahujícím více utrpení, zůstává v kompetenci pacienta, o jehož život se jedná. To by mělo zabránit zneužití ze strany lékaře. Námitku typu, že lékař bude mít tendenci u dřívější smrti rozhodovat o smrti pacienta sám, není podle Hříbka relevantní u asistované sebevraždy, protože tam pacient vykoná poslední kauzální krok sám.⁵⁸

Munzarová, kritizující eutanazii z pozice lékařky podporuje právě tu námitku,

---

56 **Morální autonomie** - jednání na základě vlastního svobodného rozhodnutí. (Filosofický slovník)

57 HŘÍBEK, Tomáš, „Za etiku bez teologie“, *Filosofický časopis*, 2010/5. roč. 58, str. 745.

58 Tamtéž, str. 746.

že lékař by neměl vykonávat zákrok eutanazie, ale zároveň tvrdí, že by to neměl uskutečnit ani nikdo jiný. Lékaři by se měli řídit dle lékařské etiky, která podle ní musí stát na pevných a nezpochybnitelných základech, kam patří i respekt k důstojnosti každého člověka, a tedy samozřejmě i člověka v bezvědomí, člověka nemyslícího nebo pod vlivem psychózy myslícího jinak, člověka jakkoli těžce postiženého, člověka umírajícího atd. Podle Munzarové právě proto kvůli absolutní nemohoucnosti tyto skupiny lidí vyžadují mimořádnou ochranu a pomoc a je třeba jim jí poskytnout. Stavební kámen lékařské etiky je, že se jedná o vztah mezi dvěma lidmi, z nichž jeden trpí (patior, pati – je tedy pacientem, a nikoliv klientem) a druhý má to privilegium, že mu může pomoci. Munzarová staví v eutanazii dva lidi do obchodní pozice, lékař je ten, co poskytuje službu a má tedy žádosti vyhovět, a pacient je klient, který o službu žádá. Tvrdí, že tento vztah je naprosto bez soucitu a empatie, bez níž lékařská etika nemůže fungovat.⁵⁹

Jako odpůrkyně eutanazie odsuzuje i další tvrzení, například, že výše uvedené skupiny lidí (s absolutní nemohoucností) jsou ne-osoby a tudíž může být někdo kompetentní rozhodovat o jejich osudu, o dřívější smrti. Konkrétně říká, že sterilní racionalita může v některých případech přerůst v absurdní iracionalitu. Myslí tím, že je absurdní legalizovat eutanazii, protože je neospravedlnitelná a někdo, kdo by jí provedl, by si snad mohl myslet, že pacientovi pomohl a že je běžné někoho zabít. Munzarová cituje Harrise, který říká, že potřebujeme hlavně zhodnotit, kdy se osoba jako taková vytratila, a to je podle něj tehdy, kdy už není schopná chtít existovat a nemá druh sebeuvědomění, který by jí tuto schopnost umožnil. Když tato schopnost vymizí, pak máme na výběr ze tří možností, buď tedy tu ne-osobu (nejspíš jsou myšleny i lidé ve vegetativním stavu) zabijeme, nebo zanecháme péče a v důsledku toho zemře, nebo je možné jí udržovat při životě. Podle Harrise je tedy důležité uvědomovat si vlastní existenci a chtít dále žít, tím si života vážíme. Ovšem třeba postižené děti, takovou schopnost nemají a někteří lidé jsou zastánci názoru, že by bylo dobré umožnit zabíjení těžce postižených dětí i po narození (třeba do jednoho roku věku).⁶⁰ Munzarová je zásadně proti takovému určování koho má smysl ještě nechat naživu a koho je lepší zabít.

---

59 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazii“, *Filosofický časopis*, 2012/3, roč. 60, str. 407.

60 Harris v Munzarové, str. 409

Rozpor vidím v tom, že Footová jasně rozděljuje eutanazii na dvě větve. Jedna je ta nacistická, kde opravdu jde o zabíjení lidí, a to je z morálního hlediska odsouzeníhodné a neospravedlnitelné, a druhá je ta, kde z definice vyplývá, že usmrcení je pro člověka zbavení se utrpení, je v jeho prospěch a o smrti si rozhodne sám. Munzarová vidí jen nacistické pojetí eutanazie a hned zdůrazňuje, že právě mravní hodnoty a tříbené svědomí lékařů zaručují nemocným bezpečí a jistotu. Vyjadřuje obavu nad tím, že pokud se budou rozrůstat mezi lékaři stoupenci eutanazie, pak už to nebude výjimečný zákrok, ale čím dál častější. Lékaři budou rozhodovat o tom, že usmrtí ne-osoby a následně budou posuzovat, kdo je osoba, a kdo ne.⁶¹

Footová říká o právu na život, že ještě neodmyslitelně patří lidem takových profesí, u kterých se nemají možnost zdržet zásahu, jako jsou hasiči, policisté a další, kteří se musí za každou cenu pokusit člověka udržet při životě. Navíc je rozdíl mezi výše uvedenými profesemi a lékaři, kteří sice také zachraňují životy, ale zároveň musí volit pro pacienta variantu, která by mu ulehčila od utrpení. Lékaři musí učinit obtížnější rozhodnutí než ostatní, protože zvažují, co je pro pacienta větším dobrem, což může vést k eutanazii.⁶²

Zvážili jsme, jaká práva má člověk, a uvedli jsme na různých příkladech, jak jsou uplatňována. Footová tvrdí, že z toho jednoznačně vyplývá, že nikdo nemá možnost zasahovat do něčího života bez souhlasu dotyčné osoby, avšak vyskytly se tu právě výjimky, u kterých bylo zasahování správné. Hříbek naopak uvádí, že lékař musí vyhovět žádosti pacienta za všech okolností a pokud má k eutanazii předsudky, měl by se postarat o to, aby zákrok provedl jiný lékař. Uvedli jsme tedy případy, u nichž lidé byli schopní svůj názor vyjádřit, avšak nyní se podíváme na případy, u kterých rozhodování o eutanazii je nejjasnější.

7. O újmě

Eutanazie by neměla způsobit neospravedlnitelnou újmu, naopak by měla pacientovi, který o ní žádá, pomoci. Eutanazie má být zásah do život pacienta v jeho prospěch. Hříbek říká, že u neospravedlnitelné újmy nezávisí ani na tom, co si dotyčný

---

61 MUNZAROVÁ, Marta, „Proč ne eutanazii“, Filosofický časopis, 2012/3, roč. 60, str. 411.

62 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 103.

přeje, a to aby oběti utrpěly újmu. Naopak Footová tvrdí, že eutanazie nemá způsobit neospravedlnitelnou újmu.

Otázkou újmy se zabývá Hříbek v článku *Za etiku bez teologie*, v kterém srovnává újmu i jinde než jen u práva na život. Říká, že co způsobuje újmu, je nemravné, třeba vražda způsobuje absolutní újmu oběti. Krádež věci potom způsobuje částečnou újmu, avšak slovo „krádež“ můžeme použít podle Hříbka i u vraždy, protože vrah krade své oběti život. Důležité je, že způsobuje neospravedlnitelnou újmu.⁶³ Vražda má mnoho vedlejších aspektů, určitě nelze posuzovat stejně vraždu úmyslnou, kdy se chce vrah třeba pomstít, nebo vraždu neúmyslnou, kdy vrah třeba jen brání svůj život. Proto má tento fakt objektivní rys, nezáleží na subjektivním pohledu – vražda je nemorální čin. Mezi újmy může patřit smrt, bolest (mentální i fyzická), omezení nějaké schopnosti. Újma je podle Hříbka takové jednání, které se týká druhých lidí a zároveň je iracionální, přirozeně bychom neměli chtít způsobit újmu. Iracionální jednání nemusí být jen újma, může jím být například i hraní na hracích automatech, ale teprve až ten dotyčný, který hraje automaty, prohraje peníze, které měly být určeny na uživení rodiny, pak je to újma z pohledu jeho rodiny. Jednání se v jeho případě stává amorální.⁶⁴

Příklad s nemorálním chováním, uvádí Hříbek i z běžného života. A to třeba když plavčík na koupališti sleduje, jak se dívky v šatnách převlékají. Ony sice nemusí nikdy zjistit, že je sledoval, ale on je svým chováním ponížil, tím jim způsobil újmu. A to i přesto, že jeho chování na nich nezanechalo následky. Je to jeden z případů, který popírá konsekvencialistickou teorii. V případě plavčíka ospravedlnění chování není tak nutné jako v případě lékaře, který usmrtí pacienta, a to z toho důvodu, že v případě eutanazie, či asistované sebevraždy se jedná o absolutní újmu.⁶⁵

---

63 HŘÍBEK, Tomáš, „Za etiku bez teologie“, *Filosofický časopis*, 2010/5. roč. 58, str. 740.

64 Tamtéž, str. 741.

65 Tamtéž, str. 744.

8. Vztah práva na život a dobrovolné či nedobrovolné eutanazie

Zatím jsem porovnála práva jako taková, práva „nárokovací“ (*claim right*) a „uplatňovací“ (*right of recipience*), a to v souvislosti s majetkovým právem a tím, jaké odlišnosti vznikají u práva na život. Nyní se podíváme, jak tato práva ovlivňují dobrovolnou a nedobrovolnou eutanazii.

V nedobrovolné eutanazii je rozhodování se o smrti druhého člověka v daleko větším rozporu. Přistupuje se k ní v případech, kdy se člověk z nějakého důvodu nemůže ke smrti vyjádřit, ale okolí uzná, že eutanazie je na místě. Footová říká, že okolí nemůže přání člověka s jistotou znát, ovšem lékaři mají opět povinnost zachování jeho života, jako u jiných pacientů. V porovnání k pacientům, kteří mají možnost se k eutanazii vyjádřit, je nesmyslné tvrdit, že člověk, který není schopný o ní požádat, na ní nemá nárok. Footová to uvádí na příkladu s výpůjčkou, protože přece nevracíme půjčenou věc až potom, co si o ní vlastník řekne. Z toho vyplývá, že bychom měli tu věc vrátit automaticky a tak i v eutanazii, pacient, který se není ke smrti schopný vyjádřit na ní má nárok. Ovšem v porovnání s majetkovým právem by bylo právo na vlastnění (života) porušeno.⁶⁶

Podle Footové pořád zůstává otázka, že nevíme jistě, jestli si to ten člověk přeje, dokud nám to neřekne. Možná by se změnilo rozhodování, pokud by se jednalo o strádajícího pacienta v posledním stádiu nemoci, který nám akorát nemůže to přání vyjádřit. Ovšem nedá se to posoudit.

U dobrovolné eutanazie je podle Footové zásadní, že pacient svůj souhlas s eutanazií výslovně vyjádří a nevykáže později změny ve svém postoji, a to vše se děje za jeho plného vědomí.⁶⁷ Stejný přístup bychom měli v případě zničení majetku, který sice patří někomu jinému než tomu, který ho má zničit, ale dostal na to povolení, což je zásadní.

Footová dále uvádí, že ačkoliv lékař dostal povolení od pacienta eutanazii provést, může to i tak být špatný čin. V případě majetku, pokud je zničena něčí věc, která pro majitele byla hodnotná, pak ten kdo jí zničil, udělal špatný čin. Taková námitka se podle Footové může objevit i v případě usmrcení člověka. Pokud pacient

---

⁶⁶ FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 105.

⁶⁷ Tamtéž, 105.

o eutanazii požádá a je mu vyhověno, může to být špatný čin z hlediska, že by se vynalezl později lék na jeho nemoc a uzdravil by se. Tak by nepřišel o hezké chvíle strávené v budoucnosti s rodinou. Z Hříbkova pohledu se odpůrci eutanazie dívají jinak na hodnotu života než její zastánci. Odpůrci eutanazie užívají hlavně tezi, že lidský život je hodnota, kterou nemáme právo degradovat jen proto, že to může vyhovovat našim zájmům, ovšem patrně vycházejí ze své vlastní tradice mučedníků, kteří obětovali své životy pro víru. To, že se mučedníci obětují, tím dávají na zřetel hodnotu, která je schopná převážit hodnotu lidského života. Avšak zastánci sekularizace užívají jako hlavní tezi morální autonomie. Tvrdí, že každý jedinec má mít právo určit si okamžik a způsob smrti, aby se vyhnul nesnesitelné bolesti i dalším degradujícím průvodním jevům stárnutí a nevléčitelné nemoci, jako jsou paralýza, inkontinence nebo stařecká demence. Důvody, které jsem tu vyjmenovala, jsou v některých případech pádné pro to, aby se člověk rozhodl život ukončit, ovšem i přes obhajobu morální autonomie nelze uznat některé důvody pro přání ukončit život. Například málokterý obhájce morální autonomie by podle Hříbka uznal za pádný důvod pro žádost o eutanazii to, že se mladíkovi rozpadl vztah a v tuhle chvíli a možná pro delší období ztratí smysl života.⁶⁸

Závěrem části o dobrovolnosti rozhodnutí o eutanazii a právu na život je, že lze z tohoto tématu odebrat nedobrovolnou aktivní eutanazii, protože se nelze shodnout na tom, zda si pacient smrt opravdu přeje. U aktivní dobrovolné eutanazie Footová říká, že lékař provedením usmrcení neporuší právo na život, protože pacient se k tomu za jasné mysli vyjádřil, a nezměnil názor. Co se týče pojmu dobrotivost, automaticky navozuje představu o tom, že v souvislosti s eutanazií se za žádných okolností nejedná o dobrotivost, jednalo by se spíše o laskavost vůči člověku, který o eutanazii žádá.⁶⁹ Totiž dobrotivost je ctnost, u které člověk, pokud jí má, chce druhému pomoci a zároveň se nezdráhá něco obětovat.

U nedobrovolné pasivní eutanazie se podle Footové objevuje pojem dobrotivost. Běžně pokud si člověk přeje žít, měl by mu být život prospěšný, ale vyskytuje se i jiný případ. A to třeba u člověka, který si přeje prodloužení života, ale není zcela schopný jasného rozhodování, neví v jak zoufalé situaci se vyskytuje.

---

68 HŘÍBEK, Tomáš, „Za etiku bez teologie“, *Filosofický časopis*, 2010/5. roč. 58, str. 744.

69 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 106.

Potom pro něj může být laskavost ukončení života eutanazií, jelikož sám není při vědomí, a neví, co si přeje, že totiž v jeho případě je prodloužení života i prodloužení utrpení. V takové situaci se občas podle Footové vyskytli třeba těžce zranění vojáci, kteří si přáli život prodloužit, ačkoliv ten, kdo měl rozhodnout o dalším vývoji jejich života, viděl, že by se jen trápili, a nepodal jim lék na prodloužení života, tím pak zkrátil jejich utrpení.⁷⁰

Jinak podle Footové usuzujeme o aktivní dobrovolné eutanazii z hlediska spravedlnosti anebo z hlediska dobrotivosti. Fakt, že někdo si smrt přeje, a to za plného vědomí a stálé touhy, je z pohledu spravedlnosti zřejmý a provedení eutanazie tu ničemu nevadí. Dá svým vyjádřením právo někomu jinému naložit s jeho životem buď zanecháním péče a následnou smrtí anebo přímo aktivním usmrcením. Avšak Footová tvrdí, že z pohledu dobrotivosti je třeba pohlížet také na budoucnost, není zřejmé, že pacient si je opravdu jistý nevléčitelností své nemoci nebo tím, že jeho špatný duševní stav se už nikdy nezlepší. Dobra v jeho životě zmizela pro určité časové období, ale jak můžeme vědět, čím je ohraničena u takového pacienta stálá touha po smrti? Co je to stálá? Má trvat několik měsíců, nebo snad let? A opravdu nepřijde žádný zlom, který by jeho přežívání změnil na užívání si života? Navíc nemůžeme vědět, jestli si nepřeje smrt kvůli někomu jinému. Totiž člověk si sice přeje zemřít a jeho touha se delší dobu nemění, ale neznáme další myšlenky, které s tím má on sám spojené. Podle Footové nevíme, jestli se právě nechce stát jenom obětí, obětovat se pro druhé, protože si myslí, že bez něj se jim bude žít lépe. Tento stav se podle Footové může objevovat u starších nebo nemohoucích lidí velmi často. V takových případech by se podle Footové nejednalo u usmrcení jako o eutanazii, alespoň ne tak, jak je zde definována, protože by to byla smrt kvůli někomu jinému.⁷¹

Závěrem Footová shrnuje, že nedobrovolná aktivní eutanazie není nikdy ospravedlnitelná, protože je to zabití proti vůli člověka, a ač si myslíme, že smrt bude pro něj lepší, nedojde k jeho souhlasu, takže nemá nic společného se spravedlností ani s dobrotivostí. Základem je, že tu zůstane zachována podmínka prospět v rámci výkonu eutanazie tomu, kdo o ní žádá, a to pouze kvůli němu samému, a ne kvůli komukoliv jinému.

---

70 FOOT, Philippa. Euthanasia., str. 106.

71 Tamtéž, str. 107.

9. Praktiky spojené s eutanazií a její potencionální zneužití

Uvažování o eutanazii podle Footové přichází na řadu v situaci, kdy lékař například nedoporučí opatření, která by prodloužila život pacienta. Stává se tak třeba v případech, kdy pacient byl již mnohokrát léčen a léčení vede jen k dočasnému zlepšení jeho stavu, následně se následky nemoci objevují ve stejné míře jako předtím, anebo se projeví ještě hůř. Proces degenerace je u pacienta patrný a lékařská prognóza říká, že běžným léčením a prostředky se pacientův stav už nezlepší. Praktikování eutanazie se často vyskytuje v centrech, kde léčí, starají se o starší pacienty, jejichž nemoc činí žití nedůstojné.⁷² Potom lékař někdy se může rozhodnout nepodat léky prodlužující život. Footová zmiňuje, že chudší lidé odcházejí tímto způsobem v daleko větší míře v klidu a míru než bohatí. Domnívám se, že tím říká, že chudí lidé se nemusejí bát, že by případně z jejich smrti někdo profitoval dříve, než by umřeli přirozenou smrtí. Bohatí lidé pak mohou mít strach z případného zneužití jejich majetku.

Podle Jirsy by bylo špatné eutanazii a asistovanou sebevraždu legalizovat. U asistované sebevraždy uvádí důvod, že ten, kdo potřebuje u sebevraždy asistenci lékaře, potřebuje pomoci a není zcela přesvědčen, že se chce zabít. K sebevraždě by bylo potřeba třeba jen přestat přijímat potravu a nepít, to by podle Jirsy zvládl i nemocný člověk, který by se nemohl zabít jiným způsobem.⁷³

U zneužití eutanazie je nejvíce potřeba probrat, jak by se mu dalo zabránit. Nemálo lidí si přeje smrt svých starších příbuzných, ale ne v jejich prospěch, nýbrž třeba kvůli majetkovému prospěchu pozůstalých, a také vidí jejich smrt třeba jako zbavení se přítěže v rodině, ve společnosti. Je třeba navrhnout, jestli je vůbec nějaká cesta, jak zabránit zneužití a jak ochránit pacienty, kterých by se to mělo týkat, jak ochránit jejich „právo na život“, aby nebylo porušeno. Přesvědčit ty, kteří oklikou mluví se staršími příbuznými o tom, že bez nich by celému okolí odpadly starosti o ně, že to není důvod k rozhodování se o eutanazii. Řešením by podle Footové mohlo být

---

72 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 108.

73 JIRSA, Jakub. „*Problémy s asistovanou sebevraždou.*“ *Filosofický časopis.* 2011/4, roč. 59., str. 586.

uzavření dohody pouze mezi pacientem a lékařem, a to takové dohody, kde by pacient jasně vyjádřil, zda si opravdu přeje podání léků prodlužující život i v případě, že se jedná o bolestnou nevléčitelnou nemoc. To znamená, že by příbuzní neměli právo rozhodovat o životě toho, o něhož se jedná. Lékař pokud by přistoupil na podmínky dohody a řídil by se jimi, pokud by si pacient přál smrt, sáhl by po eutanazii, znamenalo by to, že dohoda by mu zajistila imunitu před zákonným popotahováním před soudem s příbuznými. Pak by podle Footové mohla být zajištěna ochrana před zneužitím u pasivní eutanazie.⁷⁴

U aktivní eutanazie je podle Footové téma legalizace ještě choulostivější, ukazuje se, že nelze zjistit, zda byl člověk k eutanazii někým přesvědčen, nebo je to jeho vlastní vůle. Dalším aspektem, který ovlivňuje žádosti o eutanazii, by mohlo být sociální prostředí. Běžně se předpokládá, že ve stáří o nás bude postaráno hlavně příbuznými. Ale co když se nacházíme v chudobou zasažené zemi, kde umírají na hlad i děti, a příbuzní nemají prostředky na to, starat se o starší jedince v rodině. Dá se předpokládat, že starší člověk, který ví, v jaké situaci se jeho rodina ocitá, požádá o eutanazii spíš, než někdo, kdo žije v bohatší společnosti a má hojnost jídla a jeho rodina se může finančně dovolit i přímo vyškoleného asistenta, který se o člena rodiny postará. Avšak není vždy pravidlem, že v bohatší společnosti lidé nepožádají o eutanazii. Je zřejmé, že se může pocit přítěže ve společnosti objevit i u člověka, o kterého je perfektně postaráno, a to právě proto, že se o sebe nedokáže postarat sám.⁷⁵

Jirsa z pozice odpůrce eutanazie a asistované sebevraždy vyjadřuje okolo těchto druhů smrti obavu. Za prvé protože k pacientům se v léčení nemusí pokaždé přistupovat stejnou měrou, což dokazuje na příkladě ze Spojených států, kde jsou nedostatečně léčeny bolesti u žen, menšin a sociálně znevýhodněných.⁷⁶ Dále se Jirsa domnívá, že bychom se měli obávat tlaku pojišťoven na ukončení léčby „neperspektivních“ pacientů. Pro pojišťovny je finančně nevýhodné hradit paliativní péči a tak by mohly podněcovat ty, kteří se o pacienty starají, aby jejich léčbu

---

74 FOOT, Philippa. *Euthanasia.*, str. 111.

75 Tamtéž, str. 112.

76 JIRSA, Jakub. „*Problémy s asistovanou sebevraždou.*“ *Filosofický časopis.* 2011/4, roč.59., str. 588.

ukončili.⁷⁷ Dalším důvodem proč nelegalizovat eutanazii je změna přístupu pacienta k lékaři. Nepochybně by pacient měl zvláštní pocit a nedůvěru, pokud někdo, kdo ho léčí, by ho měl třeba i zabít. Pokud se lékař při diskusi s pacientem o léčbě zmíní například i o eutanazii, hrozí, že se pacient bude snažit vyhovět lékaři. Jako další důvod Jirsa uvádí to, že se staří a nemocní lidé se budou pak cítit více ohroženě. Podle něj je to skupina lidí, kteří si zaslouží spíše více ochrany a ne podnět pro ukončení života v podobě legalizace eutanazie.

Podle Footové je možné tedy odstranit možnost zneužití legalizace eutanazie tím, že by pacient uzavřel přímo s lékařem dohodu, že má lékař tento zákrok vykonat, pokud se jeho zdravotní stav nezlepší a on později nevykáže změnu v postoji. Dohodu by nemělo ovlivňovat okolí pacienta, pak by podle Footové bylo možné zabránit zneužití eutanazie. Jirsa zastává opačné stanovisko, které podporuje na základě výše uvedených důvodů.

---

77 JIRSA, Jakub. „Problémy s asistovanou sebevraždou.“ *Filosofický časopis*. 2011/4, roč. 59., str. 589.

Závěr

Tato práce je rozdělena do dvou částí a devíti kapitol. V první kapitole jsem se pokusila porovnat odlišná stanoviska v použité literatuře ohledně pojmu eutanazie. Přikláním se k Footové, která říká, že ke slovu eutanazie nestačí pouze slovníková definice, že je třeba pojmout eutanazii v daleko širším smyslu a mít ponětí o tom, co je dobro, dobrý život a dobrá smrt pro někoho, co pro něj může být prospěšné a co naopak ne. Souhlasím s tím, že dnešní význam tohoto pojmu je zúžen a směřován jinam než v původním řeckém významu tohoto pojmu. Uvedení definic bylo důležité pro určení, zda vůbec někdy může být pro člověka ukončení života, eutanazie, dobré.

V druhé kapitole jsem se pokusila rozlišit druhy eutanazie a ukázat jaké v nich jsou rozdíly, a jak to ovlivňuje úsudky o jednotlivých druzích eutanazie. Zároveň se zmiňuji o asistované sebevraždě, která se liší od ostatních druhů tím, že pacient si „lék“ podá sám a zemře.

Ve třetí kapitole jsem se snažila popsat, jestli život je sám o sobě dobrem, protože to úzce souvisí s rozhodováním o tom, zda má cenu v životě pokračovat či ne. V této kapitole dochází k rozporu mezi Footovou a Nagelem, který tvrdí, že život jako zkušenost je sám o sobě dobro, ať už je špatná nebo dobrá. Footová říká opak a užívá k tomu příklady lidí trpících mučením a hladověním v pracovních táborech. Ovšem bere v úvahu i to, že život se i pro takové lidi může obrátit k lepšímu a opět se z něj stane dobro. Dospěla jsem k závěru, že život sám o sobě dobrem není a to znamená, že někdy by pro pacienta byla eutanazie řešením jeho životní situace.

Ve čtvrté kapitole jsem využila článek Footové a postoupila jsem k určení života jako dobra u rostlin a zvířat a také jsem uvedla, jak se liší jejich „život“ od života člověka a dospěla jsem k závěru, že u člověka zohledňujeme některé podobné aspekty jako u zvířat nebo u rostlin. Zvíře se bohužel nemůže ubránit konání člověka a samozřejmě není schopné vyjádřit, co by pro něj bylo lepší. Člověk se může bránit svým vyjádřením. Rozhodně zabití zvířete není ve společnosti tak závažný čin, jako zabití člověka.

Pátou kapitolu jsem věnovala pojmu utrpení, a to jak fyzickému, tak

psychickému, protože podle třeba podle Špinkových jsou oba tyto druhy léčitelné. Nagel zároveň bere na zřetel utrpení ze strany okolí dotyčného člověka (pacienta), protože se mohou jejich úlohy obrátit. Pacient může být šťastný, protože pokud se ocitne v dětském věku, nemusí si uvědomovat, že se mu něco stalo a následkem úrazu zůstane do smrti takto postižený. Ovšem okolí pacienta, které si ho pamatuje jako úspěšného, milého, inteligentního člověka, následkem jeho úrazu trpí. Už jim nepřináší to, co doposud.

Od šesté kapitoly začíná druhá část mé práce, která je věnována ospravedlnění eutanazie. V šesté kapitole se zabývám pojmy spravedlnosti a dobrotivosti. Footová rozebírá detailně rozdíl mezi „nárokovacím“ právem (*claim right*) a „uplatňovacím“ (*right of recipience*), ukazuje rozdíly na majetkovém právu a pak právu na život. Spravedlnost určuje, zda je něco ospravedlnitelné a proč, a dobrotivost se zas objevuje tam, kde se nedostává spravedlnosti. Footová rozebírá ospravedlnění eutanazie, protože dřívější ukončení života způsobuje pacientovi absolutní újmu, je pak porušeno jeho právo na život, na rozdíl od majetkového práva, kde dochází k částečné újmě.

Sedmou kapitolu jsem věnovala pojmu újmy, kterým se zabývá především Hříbek. Uvádí, že eutanazie i asistovaná sebevražda způsobují absolutní újmu stejně jako vražda. Avšak vražda je neospravedlnitelný čin, protože ten kdo jí vykoná, se chová nemorálně. Eutanazie by neměla působit jako neospravedlnitelná újma, protože by některým pacientům mohla pomoci.

V osmé kapitole se Footová vrací opět k tématu práva na život, ale v kontextu dobrovolné a nedobrovolné eutanazie. U dobrovolné je nutno říct, že pacient svůj souhlas s eutanazií výslovně vyjádří, ovšem není zde zcela ošetřeno případné ovlivnění pacientova rozhodnutí okolím, rodinou. Nedobrovolnou eutanazii považuje Footová za neospravedlnitelnou, protože pacient nám nemá jak vyjádřit své přání a rozhoduje za něj okolí. V tomto případě nemohu zcela souhlasit s dobrovolnou eutanazií, protože není možné zjistit, zda pacientovo rozhodnutí nebylo ovlivněno, a u nedobrovolné eutanazie je zcela zřejmé, že nemůžeme vědět, jak se pacient cítí a co si přeje. Lékař usuzuje, že je pro něj lepší dřívější smrt, protože prognóza stavu pacienta je pořád stejná, nebo horší, a že jakákoliv léčba vývoj stavu nezlepší.

V deváté kapitole se zabývám možným zneužitím, pokud by eutanazie byla

povolena. Možností jak zneužít legalizovanou eutanazii je mnoho. Tlak okolí, aby dotyčného člověka usmrtili lékaři dřív, pokaždé může hrozit, že to někdo dělá kvůli svému prospěchu. Footová navrhuje řešení, že by byla možná dohoda přímo pacienta s lékařem, tak aby to nemohlo okolí ovlivnit. Otázka je, jestli by to opravdu fungovalo bez nějaké újmy.

Tímto Footová říká, že eutanazii je možné legalizovat s tím, že dojde k dohodě mezi pacientem a lékařem, přičemž pacienta neovlivní okolí a zároveň pacient nevykáže změny v postoji. Její řešení se týká dobrovolné eutanazie, nikoliv nedobrovolné, protože není možné zjistit, zda si pacient smrt opravdu přeje. Hříbek je také zastáncem legalizace eutanazie, přičemž vyvrací námitky jako je teistická a možné zneužití eutanazie. Proti těmto autorům stojí Munzarová a Jirsa, oba jsou proti legalizaci eutanazie a asistované sebevraždy, podle nich se jedná o morálně nepřijatelné konání, které způsobuje absolutní újmu

Zdroje

ŠPINKOVÁ M., ŠPINKA Š. *Euthanasie Víme, o čem mluvíme?*. Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006

FOOT, Philippa. Euthanasia. *Philosophy & Public Affairs*. Vol. 6, No. 2. Winter, 1977, pp. 85-112.

VLASÁKOVÁ, Marta. „Za etiku korektní.“ *Filosofický časopis*. 2011/3, roč. 59.

GOLDMAN, Holly Smith. *Killing, Letting die, and Euthanasia*. Analysis. Vol. 40, No. 4 October, 1980, p. 224.

NAGEL, Thomas. „Mortal Questions“. Cambridge University Press, NY. 1979.

HŘÍBEK, Tomáš, „Za etiku bez teologie“, *Filosofický časopis*, 2010/5. roč. 58, str. 729 - 748.

FOOT, Philippa. *Virtues and Vices, & Other Essays in Moral Philosophy*. University of California Press, 1978.

JIRSA, Jakub. „Problémy s asistovanou sebevraždou.“ *Filosofický časopis*. 2011/4, roč. 59.